ΕΤΟΣ Δ'—1901 + ΑΡ. 23 + 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΟΙ ΦΟΡΟΙ

Θέμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πᾶς πολίτης ἐλευθέρου κράτους πρέπει νὰ ἔχῃ σαφεῖς ἰδέας, εἶναι τὸ θέμα τῆς φορολογίας.

Καὶ τὴν σαφήνειαν τῶν ἰδεῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου παρεμποδίζει ὄχι μόνον ἡ ἄγνοια, ἀλλὰ καὶ αἱ κατὰ τῶν φόρων ὡς ἀποτελούντων ὅπλον καταχρήσεως, πιέσεως καὶ βίας διαμαρτυρίαι τῶν ἀντιπολιτεύσεων εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ κράτη.

Τῷ ὄντι μία τῶν πολεμικῶν μεθόδων, τῶν ὁποίων πάντοτε καταχρῶνται οἱ πολιορκοῦντες τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ κράτη, εἶναι ἡ κατηγορία κατὰ τῶν ἑκάστοτε κυβερνώντων, ὅτι ἐπιβαρύνουν διὰ φόρων τὸν λαόν.

Ἡ ἀγωγὴ ὅθεν τοῦ πολίτου διὰ νὰ εἶναι ἀρτία δέον νὰ περιλαμβάνῃ τὴν γνῶσιν τῶν ὑγιῶν περὶ τοῦ φόρου ἀρχῶν, τῆς ἐννοίας αὐτοῦ, τῆς δικαιολογικῆς βάσεως, τοῦ μέτρου ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ὁποίου ὁ φόρος εἶναι δίκαιος καὶ ἀναγκαῖος καὶ ὠφέλιμος· τὴν γνῶσιν τῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ὑπηρετῶν ὁ φόρος δὲν ἀποβαίνει ματαία ἀπομύζησις τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ, τῶν ὅρων συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ φόρος ἐπιμερίζεται ἐν ἰσότητι καὶ ἀναλογίᾳ μεταξὺ τῶν πολιτῶν.

Τὸ κράτος, ὅπως ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἔχει οὐσιώδεις χρηματικὰς ἀνάγκας, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον παριστᾷ τὸ ἄθροισμα τῶν δαπανῶν ἐν τῷ ἐτησίῳ προϋπολογισμῷ.

Εἰς τὰς ἀνάγκας ταύτας πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ ἢ διὰ τοῦ ἐράνου τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ πολιτῶν καὶ τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων του ἐργαζομένων ξένων; Ἔχει βεβαίως καὶ ἄλλους πόρους τὸ κράτος, οἵτινες πάντες σχεδὸν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν προσόδων τῶν κτημάτων καὶ νομισμάτων αὐτοῦ. Ἀλλ' εἶναι ἐλάχιστα αἱ πρόσοδοι αὗται, καὶ μόνον πρὸς μικρὸν πολλοστημόριον τῶν ἀναγκῶν τῆς πολιτείας δύνανται νὰ ἀνταποκριθοῦν.

Χωρὶς νὰ κατατρίβεται τις εἰς σχολαστικὰς ἀναζητήσεις τοῦ ὀρθοῦ ὁρισμοῦ τοῦ φόρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν κατωρθώθη νὰ συμφωνήσουν οἱ οἰκονομολόγοι ἐν πολιτείᾳ εὐνομουμένῃ, θὰ ἀνεύρῃ ἐν τῷ φόρῳ τὸν ἑξῆς χαρακτῆρα: Ὅτι εἶναι εἰσφορά, καταβαλλομένη ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τοῦ εἰσφέροντος, ὡς μέλους τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ ἥτις, καθ' οἷον δήποτε τρόπον, ἐπανέρχεται εἰς αὐτόν. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον δὲν ἀνευρίσκει τις μόνον ἐν τῇ φορολογίᾳ κρατῶν δεσποτικῶν καὶ τυραννικῶν, παρ' οἷς ἡ ἀχαλίνωτος σπατάλη τῶν κρατούντων ἀπορροφᾷ τὸ μέγιστον τοῦ φόρου.

Ἐκτὸς τῶν κρατῶν τούτων τῆς ἐκλύσεως καὶ τῆς σπατάλης, εἰς δείγματα τῶν ὁποίων ἠφθόνουν κυρίως ἄλλαι ἐποχαί, ὁ φόρος εἶναι κατ' ἀλήθειαν, ὡς ἔλεγεν ὁ Μιραμπὼ εἰς τὴν πρὸς τὴν φιλοπατρίαν τῶν Γάλλων ἔκκλησιν τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως, «Μία προκαταβολὴ χάριν τῆς προστασίας τῆς κοινωνικῆς τάξεως· εἷς κοινὸς ἔρανος ἑνὸς ὑπὲρ πάντων καὶ πάντων ὑπὲρ ἑνός, εἶναι τὸ ἰσότιμον καὶ τὸ ἀπαραίτητον ἀντάλλαγμα τῶν ποικίλων παροχῶν τῆς Πολιτείας πρὸς τὸ ἄτομον».

Καὶ — πρᾶγμα ἄξιον προσοχῆς — τὴν πληρεστέραν ἔννοιαν τῆς ἐννοίας τοῦ φόρου, μεταξὺ τόσων ὁρισμῶν τοῦ Σμίτ, τοῦ Σαί, τοῦ Τικαρδώ, τοῦ Σενέγιε, τοῦ Κλαμεράν, τοῦ Γκαρνιέ, τὴν διετύπωσε μία γυνή, ἡ Κλεμὰνς Ῥοαγιέ.

Κατ' αὐτὴν ὁ φόρος εἶναι ἀσφάλιστρον τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους, ὑποβαλλομένου εἰς τὰς δαπάνας τῆς τηρήσεως τῆς ἐννόμου τάξεως, παρεχομένης ἀσφαλείας, εἶναι ἀντάλλαγμα πάσης ὑπὸ τοῦ κράτους παρεχομένης ὑπηρεσίας· εἶναι συμμετοχὴ εἰς τὰ γενικὰ ἔξοδα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ κεφαλαίου. Ἀλλὰ καὶ τὸν προορισμὸν μεγάλου μέρους τῶν φόρων τοῦ λαοῦ πρὸς καταβολὴν τῶν τόκων καὶ τῶν χρεωλυσίων τῶν ἐθνικῶν χρεῶν δὲν λησμονεῖ ἡ Κλεμὰνς Ῥοαγιέ.

Τῷ ὄντι οἱ φόροι οὗτοι δὲν δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἀφορῶσι συνήθως εἰς τὴν θεραπείαν συγχρόνων ἀναγκῶν. Τὰς ἀνάγκας ταύτας ἐσώρευσε τὸ παρελθόν. Πολλάκις τὰς δι' αὐτῶν ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις διωμολόγησαν ἄλλαι γενεαί. Πολλάκις ὑπηρέτησαν πράγματα καὶ ἐλαφρότητας· ἄλλοτε σκοποὺς ἱερούς, ὡς τὰ ἡμέτερα δάνεια τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς σκοπιμότητος τῶν χρεῶν τούτων, αἱ ἐξ αὐτῶν ὑποχρεώσεις εἶναι πάντοτε ἱεραὶ διὰ τὰ ἔθνη· διότι τὸ ἔθνος δὲν ἀποτελεῖ τὸ παρὸν μόνον. Κληρονόμος τοῦ παρελθόντος διὰ τῆς παραδόσεως φέρει ὅλα αὐτοῦ τὰ βάρη, ἄνευ μάλιστα τοῦ εὐεργετήματος τῆς ἀπογραφῆς. Ἀλλ' ὡς ἔχον προορισμὸν αἰώνιον τὸ ἔθνος ἀναλαμβάνει πολλάκις — ὡς φιλόστοργος πατὴρ ὑπὲρ τῶν τέκνων του — ὑποχρεώσεις χάριν σκοπῶν καὶ ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων θέλουν ἐπωφεληθῇ αἱ γενεαὶ τοῦ μέλλοντος. Καὶ αἱ

ὑποχρεώσεις αὗται εἶναι ἐξ ἴσου ἱεραί· ἔθνος δὲ τὸ ὁποῖον δὲν συναισθάνεται τὴν ἱερότητα αὐτῶν, ἤθελε παραγνωρίσῃ τὴν ἀλληλεγγύην τοῦ παρελθόντος πρὸς τὸ παρὸν καὶ καὶ τὸ μέλλον.

Ἀλλ' οὐδὲ δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς ἐνιαῖον ὁρισμὸν τοῦ φόρου ἡ ἀνεξάντλητος ποικιλία τῶν ἀνταλλαγμάτων, τῶν ὁποίων ἀπολαύει τὸ ἄτομον δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα ἀποτελοῦσιν ἡ ἀπέναντι τῶν ξένων προστασία καὶ ἐνίσχυσις διὰ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἡ παροχὴ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ τῶν ἄλλων δημοσίων ἔργων, ἡ κατὰ τὸ πλεῖστον δαπάναις τοῦ κράτους καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας συντελουμένη ἐκπαίδευσις τῶν ἀτόμων, ἡ προστασία καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῶν διαφόρων κλάδων τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας τῆς κοινωνίας, ἡ ἀρωγὴ ἐν περιπτώσει θεομηνιῶν καὶ καταστροφῶν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἀγωγοί, δι' ὧν ὁ φόρος ἐπιστρέφει πρὸς τὸν φορολογούμενον.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τὸ ζήτημα ἂν ὁ φόρος εἶναι βάρος ἢ πλεονέκτημα, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σχέσεως τῶν φόρων πρὸς τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις τοῦ ἀτόμου καὶ ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως τῶν φόρων ὑπὸ τοῦ κράτους.

Ὁ φόρος εἶναι ἀγαθόν, εἶναι εἰσφορὰ παραγωγική, ὅταν δαπανᾶται εἰς ἔργα παραγωγικά, εἰς σκοπούς, διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ὁποίων ἐντείνονται αἱ δημιουργικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀτόμου, καὶ οἵτινες εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιδιωχθῶσι διὰ μεμονωμένων ἀτομικῶν ἐνεργειῶν. Ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἀφορμὴ πτωχείας καὶ ἐξαντλήσεως, ὅταν ἡ φορολογία εἶναι ἐπαχθὴς ἢ λόγῳ τοῦ μεγέθους τῶν φόρων ἢ λόγῳ τοῦ τρόπου τῆς εἰσπράξεως καὶ ὅταν εἰς χώρας κακῶς διοικουμένας σπαταλᾶται ἀγόνως ἡ ἐκ τῶν φόρων πρόσοδος.

Πάντοτε ὅμως ἡ ἐλάττωσις τῶν φόρων, ὅταν δύναται νὰ γείνῃ τοῦτο ἄνευ βλάβης τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἄνευ ἐξασθενήσεως τοῦ κράτους καὶ χωρὶς ἕνεκα ταύτης νὰ διακόπτωνται ἔργα γενικῆς ὠφελείας, «παρέχει» ὡς λέγει ὁ Μακκώλεϋ «εἰς τὸν φορολογούμενον τὴν αὐτὴν ἀνακούφισιν, τὴν ὁποίαν καὶ αἰσθητή τις ἐλάττωσις τῶν τιμῶν πραγμάτων κοινῆς ἀνάγκης καὶ χρήσεως».

Ὑποστηρίζεται πολὺ ὅτι ἡ μεγάλη ὕψωσις τῶν φόρων, ἐξαναγκάζουσα τοὺς φορολογουμένους εἰς ἐξ ἴσου μεγάλας στερήσεις, ἀποβαίνει κέντρον πρὸς ἀνάκτησιν μείζονος φιλεργίας καὶ παραγωγικῆς δραστηριότητος, διότι οὐδεὶς στέργει εὐχαρίστως νὰ περιορίζῃ ἑκουσίως τὰς ἀπολαύσεις, εἰς ἃς ἔχει ἐθισθῆ, καὶ πάντες προσπαθοῦν νὰ ἀναπληρώσουν δι' ἐντάσεως τῆς ἐργασίας ὅ,τι στεροῦνται διὰ τῆς ὑπεραυξήσεως τῆς φορολογίας. Ἀναφέρουν μάλιστα ὡς παράδειγμα τὴν Ἀγγλίαν, τῆς ὁποίας ὁ πλοῦτος παρ' ὅλην τὴν βαρυτάτην φορολογίαν, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλεν ὁ κατὰ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἀτελεύτητος πόλεμος, ηὔξησε καταπληκτικῶς. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ὑπάρχει πόρισμα μᾶλλον ἢ ἀλήθεια. Ἐν πρώτοις, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ Λερωὰ Μπωλιέ, προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἡ ὑπερέντασις ἐργασίας ἐξαντλούσης, διότι τότε ἡ ἐργασία, καὶ ἂν κατορθώσῃ ἔτι νὰ νικᾷ τὰ πάντα ὡς λέγει ὁ Βιργίλιος:

Labor omnia vincit,

λαμβάνει ὅμως τὸν χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον τῆς ἀποδίδει ὁ ποιητὴς

Improbus et duris urgens in rebus egestas.

Οὐδὲν δὲ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ πλοῦτος τῆς Ἀγγλίας δὲν ἤθελεν αὐξηθῇ καὶ κατὰ μείζονα μάλιστα βαθμὸν ἄνευ τῆς ἐξαντλητικῆς φορολογίας ἐκ τῶν πρὸς τὰς ἐπαναστάσας ἀμερικανικὰς κτήσεις καὶ πρὸς τὸν Ναπολέοντα πολέμων.

Ἕτερος χαρακτὴρ οὐσιώδης τοῦ φόρου, ἐκτὸς τοῦ μέτρου πρὸς τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις τοῦ φορολογουμένου, εἶναι ἡ ἰσότης, ταὐτὸν εἰπεῖν ἡ δικαιοσύνη, ἐν τῇ φορολογίᾳ.

Καὶ ὅμως πλήρης ἐπίτευξις τοῦ δικαίου ἐν τῇ φορολογίᾳ εἶναι δυνατὴ καὶ ἑπομένως ἀπαρατήρητος μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ, τὸν σκοπὸν δηλαδή, ὃν ἐπιδιώκει δι' αὐτοῦ ἡ πολιτεία. Εἶναι ἄδικος ὁ φόρος, ὁ ὁποῖος εὐνοεῖ ὡρισμένας κοινωνικὰς τάξεις ἐπὶ βλάβῃ ἄλλων· ὁ φόρος ὁ ὁποῖος διολισθαίνει πρὸ τῶν ἰσχυρῶν τάξεων χωρὶς νὰ τοὺς θίγῃ.

Εἶναι δίκαιος, ὅταν βάσις καὶ σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι ἡ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἐν ἰσότητι κατανομὴ τῶν φορολογικῶν βαρῶν εἰς ἕκαστον ἄτομον. Καὶ λέγοντες ἰσότητα ἐννοοῦμεν βεβαίως τὴν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις τοῦ ἀτόμου.

Ἀλλ' ἡ ἰσότης αὕτη μόνον κατὰ προσέγγισιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ. Εἰς τὴν τελείαν ἰσότητα ἢ μᾶλλον τὴν ἀπόλυτον ἀναλογίαν ἐν τῇ φορολογίᾳ, οὐδ' ἡ τελειοτέρα τῶν νομοθεσιῶν, οὐδὲ τὸ ἐντεχνότερον φορολογικὸν σύστημα δύναται νὰ ἀποβλέψῃ. Διὰ τοῦτο τὸ καθῆκον τῆς πολιτείας, εἰς ἣν τὸ σύνταγμα ἀνέθηκε τὴν ῥρούρησιν τῶν δημοσίων δικαίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρώτην κατέχει θέσιν ἡ μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἰσότης, εἶναι ἡ διὰ τοῦ φορολογικοῦ αὐτῆς συστήματος προσέγγισις εἰς τὴν δυνατὴν ἰσότητα.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι φόροι, π. χ. οἱ ἔμμεσοι, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ σπουδαιότεροι, παρ' οἷς ἡ ἰσότης αὕτη εἶναι ἀδύνατος. Οὕτω π. χ. καὶ ὁ ἡμερόβιος, καὶ ὁ περιωρισμένων πόρων ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀπολαύων ἀνέσεως σχετικῆς, καὶ ὁ ζῶν ἐν τῇ χλιδῇ ἐξαιρετικοῦ πλούτου, καταβάλλουν τὸν αὐτὸν φόρον δι' ὅλα τὰ ἔξωθεν εἰσαγόμενα ἀντικείμενα, ἐν οἷς πολλὰ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἡ ἰσότης αὕτη ἡ ἀριθμητική, εἶναι κατάφωρος ἀναλογικὴ ἀνισότης.

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ φόροι οὗτοι ἔχουν ἓν ἄλλο μέγα προσόν, ὅτι λειτουργοῦν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπαρατήρητοι, ὅτι ἐνῷ εἶναι βαρεῖς δὲν ἐπιπροσθοῦν εἰς τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τῶν ἐργασιῶν διὰ τῶν παντοδαπῶν προσκομμάτων, τὰ ὁποῖα παρεμβάλλει ἡ λειτουργία πολλῶν ἀμέσων φόρων, ἐπιδρᾷ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπαναφέρουσα τὴν δυνατὴν ἰσότητα, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου εἴδους φόρου, ὅστις πλήττει εἴτε τὴν ἰδιοκτησίαν, εἴτε ὡρισμένα παραγωγικὰ εἴδη ἢ ἐπαγγέλματα, ἢ μετάπτωσις τοῦ φόρου καὶ ἐπὶ ἄλλων πλὴν τοῦ ἀμέσως φορολογουμένου, μεθ' ὧν οὗτος ἔρχεται εἰς οἷαν δήποτε συναλλαγήν.

Οὕτω τὴν αὔξησιν τοῦ φόρου τῶν οἰκοδομῶν τὴν ὑφίστανται πλὴν τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν οἰκιῶν καὶ οἱ μισθοῦντες αὐτὰς δι' αὐξήσεως τῶν ἐνοικίων. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων οἱ φόροι μεταβιβάζονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς τοὺς καταναλωτάς· καὶ αὐτὴ ἔτι τῶν ἐμμέσων φόρων ἡ ἀνισότης θεραπεύεταί πως, διὰ τῆς μεταπτώσεως τοῦ φόρου, τὴν ὁποίαν ἀπεργάζεται ἡ ἕνεκα τῆς ὑπερτιμήσεως τῶν χρησίμων ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων αὔξησις τοῦ μισθώματος τῆς ἐργασίας τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελμάτων.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπόλυτος ἡ λειτουργία τῆς τοιαύτης κατανομῆς τῶν φόρων. Ἀδρανῆ δὲ τελείως, ὅταν οἱ φόροι εἶναι οὕτω βαρεῖς, ὥστε νὰ προκαλῶσι περιορισμὸν τῶν ἀπολαύσεων, μίαν κατάστασιν βίου στενοχωριῶν καὶ στερήσεων, τῆς ὁποίας ἄμεσον ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ περιορισμὸς τῶν ἐργασιῶν.

Διὰ τοῦτο, ἂν ἡ φορολογία δὲν δύναται νὰ ἐπιτυγχάνῃ ἀπ' εὐθείας τὴν ἀπόλυτον ἰσότητα, πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς χεῖρας πάσης εὐνομουμένης πολιτείας· νὰ ἀποφεύγῃ τὸν κάματον τῶν φορολογουμένων, τὴν διὰ φορολογίας ὑπερκόπωσιν τῆς παραγωγῆς.

Παρ' ὅλα δὲ ἡμῶν τὰ παράπονα ἡ φορολογία τοῦ ἡμετέρου ἔθνους δὲν εἶναι τόσον βαρεῖα. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὄχι μόνον ἡ σύγκρισις τῆς κατ' ἄτομον ἀναλογίας τῶν ἡμετέρων φόρων πρὸς ἄλλα ἔθνη, ἀλλὰ τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι ὁ ἰδιωτικὸς πλοῦτος αὐξάνει τεραστίως, ὅτι ἡ ἀκίνητος κτῆσις ὑπερτιμᾶται, ὅτι αἱ ἀστικαὶ κτήσεις πληθύνονται, ἡ δὲ καλλιέργεια τῆς γῆς προάγεται καὶ κατ' ἔκτασιν καὶ κατ' ἔντασιν.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Πανταχοῦ καὶ πάντοτε, λέγει ὁ Σμάϊλς, οἱ ἀγαθοί, οἱ ἔχοντες τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως, γίνονται οἱ φυσικοὶ ὁδηγοὶ τῶν ἄλλων, ἀκολουθούντων αὐτοὺς αὐτομάτως. Αὐτοὶ φωτίζουν καὶ ἀνυψοῦν πᾶν ὅ,τι εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν ὁρίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτείνεται ἡ ἐνέργειά των.

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΕΝ ΤΩι ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩι [1]

[*Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς Ράϊν (W. Rein) κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου οἰκοδομήματος τοῦ ἐν Ἰένῃ παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου*]

Τὰ ἡμέτερα πανεπιστήμια φέρουσι διπλοῦν χαρακτῆρα· οὗτος δὲν ἔγκειται μόνον ἐν τούτῳ ὅτι δηλ. ἐν αὐτοῖς ἔρευνα καὶ διδασκαλία συνενοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φύσει αὐτῶν τῶν ἐπιστημῶν. Αἱ μὲν τούτων εἶναι καθαρῶς θεωρητικαί, ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῶν εἶναι ἐστραμμένος πρὸς τὴν ἔρευναν χωρὶς νὰ φροντίζωσι περὶ τοῦ ἂν ἐκ τῆς ἀποκτήσεως τῶν νέων ἰδεῶν προκύπτῃ τι διὰ τὸν πραγματικὸν βίον, αἱ δὲ συμφώνως τῇ φύσει αὐτοῦ ἔχουσιν ὡς τέρμα πρακτικόν τινα σκοπόν. Αὗται εἶναι ἐκεῖναι αἱ ἐπιστῆμαι, αἵτινες προελθοῦσαι ἐκ τῆς πρὸς τὸν βίον συναφείας, ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ νὰ τηρήσωσι τὴν στενωτάτην πρὸς αὐτὸν ἐπαφήν. Ἡ φύσις αὐτῶν, ἡ οὐσία αὐτῶν, τὰς ἀναγκάζει πρὸς τοῦτο. Ὅσον ὀλίγων συντρόφων δεῖται ὁ πεπαιδευμένος, ὅστις ἐν τῇ σιγῇ τοῦ σπουδαστηρίου του ζητεῖ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰς ἰδέας του καὶ ταύτας νὰ ἐπαυξήσῃ, τόσον τοὐναντίον πολλῶν ἔχει οὗτος ἀνάγκην ὅταν πρόκειται νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τούτων τὰς ὠφελείας διὰ τὸν κοινὸν βίον. Π. χ. ἡ πολιτικὴ οἰκονομία δὲν δύναται νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νόμων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, ἀλλὰ βλέπει ἑαυτὴν ἠναγκασμένην ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κτηθείσης φρονήσεως νὰ συνενεργήσῃ καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τοῦ ἔθνους, διότι ἄλλως ὁ βίος εὑρίσκεται ἐν σάλῳ ἀκολουθῶν ἐμπειρικὰς παρορμήσεις καὶ περιπίπτων εἰς ριζοσπαστικὰς θεωρίας χωρὶς νὰ δίδῃ τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τὴν ἐν πανεπιστημίῳ τελουμένην πνευματικὴν ἐργασίαν.

Ἀκριβῶς οὕτω δεῖται καὶ ὁ τοῦ ἔθνους παιδαγωγικὸς κόσμος ἑνὸς ἐπιστημονικοῦ κανονιστῆρος ἐν τοῖς κέντροις τῆς ἡμετέρας μορφώσεως. Ἐὰν ὅμως ταῦτα ἀπορρίπτωσι τὸ ἔργον τοῦτο, τότε παραιτοῦνται τοῦ δικαιώματος ἰσχυρᾶς τινος ἐπιδράσεως ἐπὶ τὴν πνευματικὴν τοῦ λαοῦ διαμόρφωσιν καὶ ἡ μορφωτικὴ ἐργασία κωλύεται, καθίσταται ἀσθαθὴς καὶ καταπιέζεται. Ὅστις λοιπὸν ἵσταται ἐπὶ ἐθνικοῦ ἐδάφους, ὅστις μετὰ τοῦ Στάϊν, τοῦ Οὐμβόλδου, τοῦ Φίχτε καὶ ἄλλων εἶναι τελείως πεπεισμένος ὅτι ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἡμετέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ διάταξις καὶ διευθέτησις τῆς ἡμετέρας παιδαγωγικῆς ἐργασίας ἔχουσιν εὐρυτάτην τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν πνευματικὴν τοῦ λαοῦ διαμόρφωσιν, ὅστις

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 341.

κατανοεῖ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων λίαν οὐσιωδῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ νέα γενεὰ εἰσάγεται εἰς τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, οὗτος πρέπει νὰ εὔχηται ὅπως μὴ κυριεύσῃ τὰ ἡμέτερα πανεπιστήμια ἡ ἰδέα ψευδοῦς τινος ὑπεροχῆς, ἥτις βλέπει τὸ ἰδανικόν της ἐν τῷ ἀποκλεισμῷ. Ἐὰν ὅμως ταῦτα περιλάβωσι καὶ τὴν παιδαγωγικήν, ἀναμφιβόλως ἡ ἰσχὺς αὐτῶν αὐξάνεται κατὰ ποσὸν ἅμα καὶ ποιὸν καὶ νέα ὁδὸς ἀνοίγεται συνδέουσα ἐπιστήμην καὶ βίον. Ὁ φόβος δέ, ὅτι δῆθεν ἡ ἐπιστήμη ἐν τῇ ἐπαφῇ ταύτῃ πρὸς τὸν βίον ἀποβάλλει τι τῆς ἀξίας καὶ ἐκτιμήσεως αὐτῆς, προέρχεται ἁπλῶς καὶ μόνον ἐκ τῆς ἐλλιποῦς ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν δύναμιν τῆς αὐτοπεποιθήσεως, ἣν πᾶσα ἀληθὴς ἐπιστήμη φέρει ἐν ἑαυτῇ.

Ἐν τέλει ἀκούομεν μίαν ἔτι ἔνστασιν νὰ ἐγείρηται· δηλαδὴ εἶναι ἤδη ἡ παιδαγωγικὴ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη, ὥστε νὰ δύναται νὰ παρέχῃ αὕτη γενικῶς ἰσχύοντας καὶ σταθεροὺς κανόνας διὰ τὴν ἀγωγὴν τῆς νεότητος, ὡς ἡ ἰατρικὴ παρέχει τοιούτους διὰ τὴν θεραπείαν καὶ εὐεξίαν τοῦ σώματος καὶ οὓς δὲν δύναταί τις ἀτιμωρητὶ νὰ παραβῇ; Ὁποίαν τινὰ ἱκανότητα ἔχει ἡ παιδαγωγική; Εἶναι εἰς αὐτὴν ἐπιτετραμμένον νὰ θέλῃ νὰ ἵσταται παρὰ τὰς παλαιὰς ἐπιστήμας (δηλ. τὰς ἀνεγνωρισμένας ἀπὸ πολλοῦ ὡς τοιαύτας); Μετὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης δυνάμεθα τώρα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ θετικὸν μέρος τῶν σκέψεών μας.

Ὑπέδειξα ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ εἶναι νέα ἐπιστήμη, ἀλλ' ὅτι αὕτη παρ' ὅλην τὴν νεότητά της εἶναι κάτοχος ἐπιστημονικῆς τινος κτήσεως, ἥτις ὡς βάσις, ὡς πρῶτον κεφάλαιον εἶναι ἀρκούντως πολύτιμον, ὅπως ἀποδείξῃ τί δύναται αὕτη νὰ ἐπιτελέσῃ. Ἐάν τις ὅμως ἐρωτήσῃ, διατί μόλα ταῦτα οὐχὶ σπανίως δὲν ἐπιτυγχάνει ἡ ἀγωγή, τότε δύναταί τις ἡσύχως νὰ ἀντερωτήσῃ αὐτὸν διατί παρὰ τὴν ὁμιλητικὴν κηρύττουσι κακῶς, διατί παρὰ τὴν ἰατρικὴν συμβαίνουσι κακαὶ διαγνώσεις καὶ θεραπεῖαι τῶν νόσων; διατί παρὰ τὴν γεωπονίαν ὁ ἀγρὸς ἐλαχίστους ἀποφέρει καρπούς; Δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτῇ τις παρὰ τῆς παιδαγωγικῆς πλέον τι ἢ παρὰ τῶν παλαιοτέρων ἐπιστημῶν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δικαίως δύναταί τις παρ' αὐτῆς νὰ ἀπαιτήσῃ εἶναι, ὅτι αὕτη πρέπει αὐστηρῶς καὶ σταθερῶς νὰ καθορίσῃ τὴν σφαῖραν τῆς ἐνεργείας της, διὰ νὰ δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ ἴδῃ ποῦ ἔγκεινται τὰ κατορθώματά της.

Καὶ ὁ διακανονισμὸς τῶν ὁρίων τούτων εἶναι κατὰ τοσοῦτον ἀναγκαιότερος, καθ' ὅσον ἡ παιδαγωγικὴ μετὰ τῶν μερῶν αὐτῆς εἰσχωρεῖ εἰς τὸν κύκλον περισσοτέρων ἐπιστημῶν, ὥστε εἰς τὸν ἐπιπόλαιον παρατηρητὴν φαίνεται ὅτι μετὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν διαφόρων μερῶν δι' αὐτὴν τὴν παιδαγαγικὴν οὐδὲν ὑπολείπεται. Ὁ διαμερισμὸς τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἠδύνατο οὕτω πως νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἡ ἱστορία λ. χ. τῆς ἀγωγῆς ἀνήκει εἰς τὴν σφαῖραν τῆς καθολικῆς ἱστορίας· ἡ διοργάνωσις τῶν τῆς παιδείας εἶναι ἔργον τῆς πολιτειακῆς παιδαγωγικῆς· ὁ ὁρισμὸς τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἀντικείμενον τῆς ἠθικῆς, ἥτις ὁρίζει καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καθόλου· ἡ ἐξέτασις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ τῶν λειτουργιῶν του εἶναι ἀντικείμενον τῆς ψυχολογίας· ἡ θεραπεία τοῦ σώματος ἀνήκει εἰς τὴν ὑγιεινήν· ἡ ἔκθεσις καὶ ἀνάπτυξις τῆς μεθοδικῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν μαθημάτων ἠδύνατο νὰ ἀφεθῇ εἰς τὰς εἰδικὰς ἐπιστήμας καὶ σχολάς· οὕτω λ. χ. περὶ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων θὰ ἐρρόντιζε ἡ θεολογία καὶ οὕτω καθεξῆς. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τοιοῦτος μερισμὸς δύναται νὰ ἐπακολουθήσῃ, διαμφισβητεῖται ὅμως ἂν ὁ τοιοῦτος μερισμὸς εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀγωγῆς, διότι παρὰ τοιούτῳ τινὶ καταμερισμῷ ὁ πνευματικὸς σύνδεσμος ὁ συνδέων τοὺς ἐπὶ μέρους ἐναλλάσσοντας παράγοντας ἐν τῇ ἀγωγῇ καταστρέφεται. Ἂν ἡ παιδαγωγικὴ ἐπωφελῆται καὶ τὰ πορίσματα συγγενῶν ἐπιστημῶν, τοῦτο συμβαίνει κατά τινα ἰδιάζοντα τρόπον, ὅστις ὁρίζεται ὑπὸ τῆς ἐννοίας τῆς ἀγωγῆς. Ἐπὶ τοῦτον λοιπὸν τὸν ἰδιάζοντα τρόπον ἐπιτρέψατέ μοι νὰ διευθύνω τὴν προσοχήν σας.

Τὸ ἔργον πάσης ἐπιστήμης, ἑπομένως καὶ τῆς παιδαγωγικῆς, εἶναι διπλοῦν τι· τὸ μὲν τὸ ὅλον νὰ ἐπισκοπήσῃ, τὸ δὲ τὰ ἐπὶ μέρους νὰ διίδῃ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὰς ἐν αὐτοῖς ἐνυπαρχούσας σχέσεις. Μετὰ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ ὅλου συνδέεται τὸ διαφέρον διὰ τὰ ἐπὶ μέρους. Ἐν τούτῳ περιλαμβάνονται αἱ δύο θεμελιώδεις μέθοδοι τῆς ἐνεργείας πάσης ἐπιστήμης, ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ἀνάλυσις, μέθοδοι, αἵτινες ἄγουσιν εἰς ἀπόκτησιν θησαυροῦ γνώσεων συνισταμένων ἐξ ἐννοιῶν καὶ ἀξιωμάτων. Ἡ παιδαγωγικὴ θεωρία εἰς τὸ ὅλον ἀναφερομένη εἰσάγει ἡμᾶς εἰς τὸν κόσμον, ἐνῷ ἡ ἀγωγὴ ἔχει τὴν λειτουργίαν της εἰς τὸν ἠθικὸν κόσμον, εἰς τὸν βίον ἐν τῇ πλήρει καὶ βαθείᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Οὗτος περιλαμβάνει τὸ σύμπλεγμα τῶν βιοτικῶν σχέσεων, τῶν πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται τὸ ἄτομον. Ἀνθρωπότης καὶ βίος ἀφ' ἑνὸς μὲν σημαίνουσι σπουδαιότατον ὑποκειμενικὸν παράγοντα, καθ' ὅσον ἐν τῇ ἀπὸ κοινοῦ συμβιώσει ὑποστήριξις καὶ κίνδυνος ὑπάρχει, ἀφ' ἑτέρου δὲ σημαίνουσι σκοπόν τινα τῆς ἀγωγῆς. Οὕτως εἰσέρχεται ἀντικειμενικόν τι σημεῖον εἰς τὴν τῶν νέων ἀγωγήν· αἱ γενεαί, ὡς ὁ Βίλλμανν ἐπιτυχῶς λέγει, δὲν συγκρατοῦνται μόνον διὰ τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως· ἐν τῇ κληρονομίᾳ πρόκειται ἐν πρώτοις περὶ τῆς μεταβιβάσεως ὑλικῶν

ἀγαθῶν, ἅτινα οὐδεμίαν ἀξίαν θὰ εἶχον, ἂν δὲν ἤθελον προσέλθει δεξιότητες, γνώσεις καὶ πρὸ πάντων φρονήματα, ἅτινα ἀσφαλίζουσι τὴν σκόπιμον ἐκείνην χρῆσιν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀναλαμβάνει νὰ ἐκτελέσῃ ἡ ἀγωγή, ἥτις εἶναι ἡ παραλαμβάνουσα καὶ μεταβιβάζουσα τὰ πνευματικὰ ἀγαθά. Ἄνευ τοιαύτης τινὸς μεταβιβάσεως οὐδεμία πρόοδος θὰ ἦτο δυνατὴ καὶ οὐδεμία ἱστορικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ ἀγωγὴ ἐξασφαλίζει τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἐργασίας καὶ φροντίζει περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ λαοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Οὕτω τὸ βλέμμα στρέφεται εἰς τοὺς συνέχοντας τὴν κοινωνίαν δεσμούς, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν πολιτείαν, τὴν κοινότητα, τὴν οἰκογένειαν.

Ἐκ τούτων λαμβάνει λοιπὸν ἡ ἐπιστημονικὴ παιδαγωγικὴ σειρὰν σπουδαίων θεμάτων, δηλ. διάγραμμα τῶν κυρίων γραμμῶν διὰ τὸν ὀργανισμὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς μὲν θρησκευτικῆς κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δὲ πολιτικῆς ἅμα καὶ κοινωνικῆς κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινότητα.

Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς σχολικῆς διαρρυθμίσεως ὑπάρχουσι δικαιώματα καὶ καθήκοντα τῶν μετεχόντων τῆς ἀγωγῆς παραγόντων, ἅτινα δέον ἀκριβῶς νὰ σταθμισθῶσι καὶ καθορισθῶσι. Παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν φορὰν τοῦ νὰ δίδωσιν εἰς τὸ σχολεῖον ἀποκλειστικῶς πολιτειακὴν μορφήν, θὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν διακανόνισιν τῆς ἀγωγῆς καὶ οἱ λοιποὶ περὶ τοῦ σχολείου διαφερόμενοι παράγοντες, δηλ. ἡ οἰκογένεια, ἡ κοινότης καὶ ἡ ἐκκλησία, καθ' ὃ μέτρον ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἀντιπροσωπεύει κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους στοιχεῖόν τι τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς. Ἡ οἰκογένεια ἀντιπροσωπεύει ἰδίως τὸ στοιχεῖον τῆς μορφώσεως τοῦ ἀτόμου εἰς τέλειον χαρακτῆρα, ἡ κοινότης ἐπιζητεῖ νὰ καταστήσῃ τὸ ἄτομον χρήσιμον καὶ ἱκανὸν ἐν τῇ οἰκονομικῇ δράσει, ἡ πολιτεία ἀπαιτεῖ ἵνα τὸ ἄτομον ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ παρέχῃ ὑπηρεσίας ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, εἰς τοὺς νόμους τοῦ ὁποίου νὰ ὑποτάσσηται καὶ τούτους συμμέτρως ἐπὶ τὸ τελειότερον νὰ προάγῃ, ἡ δὲ ἐκκλησία ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ ὑψίστου σκοποῦ τοῦ ἀτόμου, ἵνα τοῦτο καθ' ἑαυτὸ καὶ ὑπὲρ τὸν γήϊνον κόσμον ἐξυψούμενον εὑρεθῇ ἀπέναντι τοῦ θείου.

Ἡ ἰσορροπία αὕτη τῶν δυνάμεων, αἵτινες κινοῦσι τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, πρέπει νὰ ἀντικατοπτρίζηται ἐν τῇ πολυμερείᾳ τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐν τῷ ὀργανισμῷ ταύτης καθόλου. Ἐὰν μία τῶν κυριαρχουσῶν τούτων δυνάμεων ἤθελεν ἀποκλειστικῶς δεσπόσει τῆς νέας γενεᾶς, πάντως ἡ μόρφωσις θὰ καθίστατο μονομερής. Κατὰ ταύτης τῆς μονομεροῦς μορφώσεως θὰ στραφῇ ἡ θεωρία περὶ τῆς διοργανώσεως καὶ διαρρυθμίσεως τῶν σχολείων. Ἔργον ταύτης εἶναι νὰ παρασκευάσῃ τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας διὰ τὴν σχολικὴν νομοθεσίαν, νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων καὶ τὰ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων, προϋποθέτουσα ὅτι ἡ παραγωγικὴ δύναμις τοῦ λαοῦ ἐξαρτᾶται ἔν τε τοῖς καθόλου καὶ ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως. Τοιουτοτρόπως ἀποκτᾷ ἡ παιδαγωγικὴ σειρὰν σημείων ἐπαφῆς πρὸς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, περὶ τὰ ὁποῖα ἰδίως ὁ Loreng von Stein ἐν τῷ διοικητικῷ αὐτοῦ συστήματι ἠσχολήθη.

Νῦν πρόκειται εἰς τὰ πολύμορφα ἡμῶν σχολεῖα διά τινος συστηματικῆς αὐτῶν ὀργανώσεως τοιαύτας σχέσεις νὰ δημιουργήσωμεν, ὥστε ἑκάστη ἀτομικὴ δύναμις νὰ εὑρίσκῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ ἁρμόζον αὐτῇ ἐπάγγελμα. Διότι ἐν τῇ ἀμίλλῃ τῶν λαῶν θὰ ἀποκτήσῃ ἐκεῖνο τὸ ἔθνος ὑπεροχήν τινα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ συστηματικῇ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ οἰκονομίᾳ δύναται τὰς ἐπὶ μέρους δυνάμεις εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς παραγωγικότητος αὐτῶν νὰ ἀνυψώσῃ καὶ ἐνεργοὺς νὰ καταστήσῃ.

Ἀλλὰ ἱστορία καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι διόλου τὰ τελευταῖα σημεῖα, εἰς ἃ φθάνει ἡ παιδαγωγικὴ σύνθεσις. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἵσταται τὸ ἠθικὸν φρόνημα, ὅπερ ἔχει μὲν τὰς ἰδίας αὐτοῦ ρίζας, ἀλλὰ πρὸς βαθυτέραν ἐμπέδωσιν βυθίζει αὐτὰς ἐν τῇ θρησκείᾳ.

Ὑπὲρ πᾶσαν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν ἐξαίρεται ἡ ἰδέα περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις ἐρείδεται ἐπὶ τῆς οὐχὶ ἀπορριπτέας ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀπονείμωμεν δηλ. εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπόλυτόν τινα ἀξίαν, ἣν φαίνεται ὅτι ἐγγυᾶται μόνον ἡ πραγματικὴ καὶ ἀδιάλειπτος πρόοδος αὐτοῦ εἰς ὑψηλοτέρας βαθμίδας ἠθικῆς τελειότητος.

Ἐκ τούτου διαγιγνώσκει τις συγχρόνως ὅτι ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι τόσον πόρισμα τῶν γνώσεων ὅσον δόγμα τῆς πίστεως. Εἰς τὸ ἐκ ταύτης ἐκπορευόμενον φῶς δέον βίος καὶ ἀνθρωπότης νὰ προσαγθῶσιν, ἐὰν πρέπῃ τὸ καθόλου περιεχόμενον αὐτῶν νὰ κατισχύσῃ καὶ ἡ ἔννοια αὐτῶν κατὰ βάθος νὰ γίνῃ καταληπτή. Ἐνταῦθα κεῖται τὸ τέλος τοῦ ὁρίζοντος, ὃν ἡ μὲν ἀγωγὴ πρέπει νὰ τηρήσῃ, ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ παιδαγωγικὴ νὰ περιγράψῃ.

Κατὰ ταῦτα ὡς πρῶτον ἡμῶν ἔργον παρουσιάζεται τὸ νὰ σχηματίσωμεν ὀρθὴν καθόλου θεωρίαν περὶ τῆς ἀγωγῆς, περὶ τῆς σημασίας αὐτῆς ἐν τῇ οἰκονομικῇ καταστάσει τοῦ λαοῦ, περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς ἐν ταῖς διαφόροις μορφαῖς σχετικῶς πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν πολλαπλῶν ἐπαγγελματικῶν κλάδων, ἅτινα περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὡς δεύτερον δὲ ἔργον φαίνεται ἡ διαίρεσις τῆς παιδαγωγικῆς ἐργασίας εἰς τὰ συστατικὰ αὐτῆς

μέρη. Ἡ ἀγωγὴ εἶναί τι σύνθετον, δηλ. πολλαπλοῦν τι καὶ πολύπλοκον ὅλον, οὗτινος τὰ συστατικὰ μέρη πρόκειται νὰ διακρίνωμεν καὶ ταῦτα ἓν πρὸς ἓν νὰ ἐπισκοπήσωμεν. Ἐκεῖ μὲν τὸ σημεῖον ἐφ' οὗ ἱστάμεθα εἶναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἐνταῦθα δὲ εἶναι ἐν τῷ ἀτόμῳ: εἰς τὸ ἄτομον ἀποβλέπει ἡ ἀγωγὴ καὶ ταύτης ἔργον εἶναι νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου. Προνοοῦσα καὶ ὑποστηρίζουσα παρακολουθεῖ αὕτη τοὺς φυσικούς, πνευματικοὺς καὶ ἠθικοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς τὸ ἄτομον ἀναπτύσσεται. Οὕτως ἠνοίχθησαν τρεῖς περιοχαὶ ἐρεύνης, ἡ θεραπεία, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἀγωγή. Μετ' αὐτῶν πολλαπλῶς συνδέονται καὶ συνεργάζονται καὶ ἄλλαι βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι, ἃς δέον κατὰ μόνας νὰ ἐπισκοπήσωμεν. Εἰς τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς θεραπείας, δηλ. τῆς διαιτητικῆς, προσέρχεται ἡ ὑγιεινὴ ὡς βοηθητικὴ ἐπιστήμη, ἥτις πάλιν ἀνατρέχει εἰς τὴν ἀνατομικὴν καὶ τὴν φυσιολογίαν. Τῆς δὲ διδακτικῆς καὶ τῆς ὁδηγητικῆς ἢ τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς κυρίως ἀγωγῆς πρέπει ὡς βάσις νὰ τεθῇ ἡ ψυχολογία, διότι ἡ μόρφωσις καὶ ἡ χρηστοήθεια στηρίζονται ἐπὶ ψυχικῶν μεσολαβήσεων. Ὁμοίως πρέπει καὶ ἡ ὁδηγητικὴ τὴν λειτουργίαν τῆς ἠθικῆς μορφώσεως νὰ ἀναλύσῃ, ἐν ᾗ ἰδίως πρωτεύουσι τὰ προβλήματα τῆς κληρονομικότητος, τῆς ἕξεως καὶ τοῦ παραδείγματος, τὰ ζητήματα τῆς ποινῆς καὶ τῆς ἀμοιβῆς, τῶν μέσων δηλ. ἅτινα ἐπιλαμβάνονται τῆς ἐσωτερικῆς διαπλάσεως τοῦ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου.

Ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις ἔχει διὰ τὴν παιδαγωγικὴν τοιαύτην σημασίαν, οἵαν ἡ μικροσκοπικὴ ἔρευνα διὰ τὰς περιγραφικὰς ἐπιστήμας. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι πλεονεκτοῦσι κατὰ τοῦτο ὅτι δηλ. εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ὀργάνων αὐτῶν δύνανται νὰ ἐμπιστευθῶσιν αὗται πολὺ περισσότερον ἢ ὁ παιδαγωγός. Τοῦ παιδαγωγοῦ αἱ πρὸς ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν συσκευαὶ δηλ. τὰ ψυχολογικὰ διδάγματα πολλαχῶς ἀκόμη ταλαντεύονται, καὶ τοῦτο πρὸ παντὸς διότι τὸ ἑκάστοτε μεταβλητὸν ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης παρέχει τὰς μεγίστας δυσχερείας. Οὕτως ἡ τύχη τῆς παιδαγωγικῆς εἶναι προσδεδεμένη εἰς τὴν αὐξάνουσαν τελειοποίησιν τῆς ψυχολογικῆς ἐρεύνης, ἐνῷ ἐν τῇ ἠθικῇ κατέχει νῦν αὕτη σταθερὰς βάσεις. Ἡ παιδαγωγικὴ ἐν αὐτῇ πρὸ παντὸς ζητοῦσα καὶ εὑρίσκουσα στερεὸν ἔδαφος, ὡς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ καὶ Κοινωνιολογίᾳ, αἵτινες ἀσφαλίζουσιν εἰς αὐτὴν τὴν ὀρθὴν ἔκτασιν τοῦ ὁρίζοντος αὐτῆς, ἀντεπεξέρχεται κατ' ἐκείνης τῆς περὶ τοῦ κόσμου θεωρίας, ἥτις οὐδένα χῶρον ἔχει διὰ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὸν ὕψιστον προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Διότι τοιαύτη περὶ τοῦ κόσμου θεωρία καταπιέζει τὰς ἰδέας ταύτας καὶ διαστρέφει τὸ ἰδανικὸν πρὸς ὃ αὗται τείνουσι. Πρὸς τούτοις οὐδέποτε δύναται ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ἐπιπολαίως νὰ ἀποβάλῃ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης, ἕνεκα τῆς στενῆς αὐτῆς πρὸς τὸν βίον συναφείας. Αὕτη συνδέει τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γνώσεως τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ διὰ νὰ διδάξῃ πῶς εἶναι δυνατὸν τὴν φύσιν τοῦ προορισμοῦ νὰ προσεγγίσωμεν. Οὕτω φαίνεται τρόπον τινὰ ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ εἶνε κεκλημένη, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ἔλεγχος τῆς φιλοσοφίας καὶ δὴ ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως, ἐνῷ δηλ. ἀφ' ἑνὸς ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῆς ἀγωγῆς ἀπασχολεῖ τὰ κύρια μέρη τῆς φιλοσοφίας, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀγωγὴ δικαιοῦται νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐννοιῶν ὡς ἓν τῶν μορφωτικῶν αὐτῆς μέσων. Οὕτω δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐν τῇ παιδαγωγικῇ παρέχει ἀξιόπιστον μαρτυρίαν καὶ τῆς λεπτότητος καὶ ὀρθότητος τῶν ὁρισμῶν, καὶ τῆς μορφωτικῆς αὐτῆς καθόλου δυνάμεως.

Ἀφ' οὗ ἤδη διὰ βραχέων τὸ διάγραμμα τῆς συστηματικῆς παιδαγωγικῆς περιεγράψαμεν, ἃς ἀναμνησθῶμεν νῦν δι' ὀλίγων καὶ ἐκείνων, οἵτινες πρῶτοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς ὡς ἐπιστήμης.

Αἱ προσπάθειαι τοῦ νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστημονικήν τινα βάσιν ἄρχονται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ συνδέονται κατ' ἐξοχὴν μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἐρβάρτου. Ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται αἱ παιδαγωγικαὶ προσπάθειαι τοῦ 18ου αἰῶνος, αἵτινες μετὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ Λέσσιγκ, Σχίλλερ, Γκαῖτε, Καντίου καὶ Πεσταλότσι εἶναι συνδεδεμέναι εἰς ἓν ἐπιστημονικὸν ὅλον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκει τὰς βάσεις του ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ ψυχολογίᾳ. Ἀμφότεραι αὗται αἱ ἐπιστῆμαι ἡ ἠθικὴ δηλ. καὶ ἡ ψυχολογία ὁρμῶνται κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ ἀτόμου καὶ εἶτα εὐρύνονται εἰς κοινωνικὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ψυχολογίαν (Völkerpsychologie). Τοιουτοτρόπως ὁ Ἔρβαρτος ἵσταται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς νέας ἐποχῆς καὶ ἕνεκα τούτου φαίνεται ὅλως φυσικὸν ὅτι πᾶσα βαθυτέρα παιδαγωγικὴ θεωρία ἦτο ἠναγκασμένη νὰ λάβῃ αὐτὸν ὑπ' ὄψιν. Τοῦτο δὲ τὸ νὰ λαμβάνῃ δηλ. τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἐρβάρτου πᾶσα παιδαγωγικὴ θεωρία ὑπ' ὄψιν δὲν ἠδύναντο οὔτε ὁ Φίχτε, οὔτε ὁ Ἔγελος, οὔτε ὁ Σλαϊερμάχερ νὰ μεταβάλωσιν. Ὁ Ἔρβαρτος κατ' ἐξοχὴν ἀνέλαβε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἑνώσεως πολυμεροῦς πνευματικῆς ἐνεργείας μετὰ τῆς ἰσχύος τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος. Ἐζήτει οὗτος τὰς ὁδοὺς τῆς μεταβάσεως ἐκ τοῦ εἰδέναι εἰς τὸ βούλεσθαι, ἐκ τῆς πολλαπλότητος εἰς τὴν ἑνότητα καὶ ἐξήγαγεν οὕτω σειρὰν ἐννοιῶν, αἵτινες μέχρι σήμερον προήγαγον τὴν διδακτικὴν ἰδίως, δηλ. τὰς ἐννοίας τοῦ διανοητικοῦ κύκλου, τοῦ διαφέροντος τῆς παιδονομίας, τῆς κυρίως ἀγωγῆς κ. τ. λ.

Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ψυχολογίας ἐν τῇ παιδαγωγικῇ διαγράφει τὰς βάσεις τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ μαθηματικοῦ χαρακτῆρος. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ περιέχουσιν ἐν κλασσικῇ σαφηνείᾳ καὶ βαθύτητι ἀφθονίαν λεπτῶν παρατηρήσεων καὶ ὁδηγιῶν, ὧν παρατηρεῖ τις ἀδειαλείπτως τὴν σαφήνειαν πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν πρᾶξιν. Ἀλλὰ λίαν βραδέως ἐγένετο γνωστὴ ἡ βαρύτης τῶν ἰδεῶν του, ἃς παρέλαβον πολυάριθμοι ὀπαδοί του καὶ ἐν τῇ πράξει ἐφήρμοσαν. Τοῦ Ἐρβάρτου ἡ γενικὴ παιδαγωγικὴ ὤφειλε νὰ μείνῃ ἀπαρατήρητος καθ' ὃν χρόνον ὁ Φίχτε ἀπηύθυνε τοὺς λόγους του πρὸς τὸ Γερμανικὸν ἔθνος, διότι οὗτοι ἦσαν τὸ πόρισμα ἐποχῆς εὐτυχῶς ἤδη ἀπὸ πολλοῦ παρελθούσης. Οὗτοι ἠκούσθησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ, διότι τὴν πολιτικὴν σωτηρίαν τῆς Γερμανίας ἐπεδίωκον νὰ ἐπιτύχωσι διά τινος νέας ἐθνικῆς ἀγωγῆς. Ἡ ῥητορικὴ αὐτῶν δύναμις καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἀνδρός, ὅστις πρὸ τοῦ πρωτοφανοῦς κινδύνου τοιούτους λόγους νὰ ἀπαγγέλλῃ ἐτόλμα, ἀσφαλίζουσιν εἰς αὐτοὺς μακρὰν διάρκειαν. Καὶ ὅμως οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἠδύναντο οὔτε ἐπὶ τὴν θεωρίαν οὔτε ἐπὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀγωγῆς βαθύτερον καὶ διαμορφωτικῶς νὰ ἐπιδράσωσι, διότι τὰ ὑπ' αὐτῶν προτεινόμενα μέτρα, πόρρω τῆς πραγματικότητος ἀπέχοντα, ἔφερον ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀδύνατον τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν καὶ ἐπεσφράγιζον τὸ ἄκαρπον καὶ ἀνωφελὲς μονομεροῦς τινος πολιτικῆς θεωρίας διὰ τὴν παιδαγωγικήν.

Ὡσαύτως καὶ ὁ Σλαϊερμάχερ ὀλίγον ἠδυνήθη νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὴν παιδαγωγικὴν πρᾶξιν, ἂν καὶ ἡ θεωρία ὀφείλει τινὰ εἰς αὐτόν, ὡς λ. χ. τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν σύνδεσιν τοῦ ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγωγῆς· ὅτι δηλ. ἡ ἀγωγὴ δέον νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διαπλάσεως τῶν προδιαθέσεων τοῦ ἀτόμου καθ' ἑαυτό, καὶ περὶ τῆς μορφώσεως τῶν ἀτόμων διὰ τὴν κοινωνίαν, ἰδέαν, ἣν οὗτος διατυπώνει εἰς λίαν ἐνδιαφερούσας πραγματείας περὶ τῆς κληρονομικότητος καὶ τῆς ἕξεως. Οὕτω δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν εὕρυσιν τοῦ ὁρίζοντος τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, διότι οὗτος ὡς φορεῖς τῆς ἀγωγῆς ἐθεώρει οὐ μόνον τὰ ἄτομα ἀλλὰ καὶ τὰς γενεάς, καὶ ὑπέδειξε προσέτι τὴν μεγάλην ἐσωτερικὴν σχέσιν τῆς διδακτικῆς πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν βίον καὶ τὴν ἐπιστήμην καθόλου.

Διὰ τοῦ Ἐγέλου ἔλαβεν εἶτα ἡ ἱστορικὴ ἄποψις τῆς ἀγωγῆς πολύτιμον ὤθησιν, πρὸ πάντων διὰ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ ἐξέλιξις ἑκάστου ἀτόμου ὑπό τινα ἔποψιν ἐπαναλαμβάνει ἐν γένει τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐπενήργησε καρποφόρως ἐπὶ τὴν ψυχολογικὴν ἔρευναν τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀτόμου καὶ παρέσχεν εἰς τὴν διδακτικὴν πολύτιμον βοηθητικὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν μορφωτικῶν μέσων.

Βραδύτερον ἔτυχεν ἀναγνωρίσεώς τινος παρὰ τῷ παιδαγωγικῷ κόσμῳ ὁ Benecke χωρὶς αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ νὰ ἀφήσωσι βαθύτερα ἴχνη. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ἡ καθαρῶς ψυχολογικὴ παιδαγωγική του διορᾷ μὲν τὸ δυνατὸν καθ' ὃ ὁ ἐν τῇ ἀναπτύξει του εὑρισκόμενος ἄνθρωπος ὑπὸ περιστάσεις τοιοῦτός τις ἢ ἄλλος τις γίνεται, ἀλλ' ἀγνοεῖ ἡ ψυχολογικὴ αὕτη παιδαγωγική: τὴν διαφορὰν τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου ἀπὸ τοῦ μὴ ὀρθοῦ καὶ ἀδίκου, καὶ ἕνεκα τούτου ἠδύνατο τὸ πολὺ νὰ διαφωτίσῃ πως τὴν παιδαγωγικὴν θεωρίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ μεταρρυθμίσῃ αὐτήν.

Ταῦτα σχεδὸν φρονεῖ καὶ ὁ Δίλτεϋ, ὅστις ἐπαναλαμβάνων τὸν σκεπτικισμὸν τοῦ Σλαϊερμάχερ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ὑπάρξεως ἀπολύτου ἠθικῆς ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἁπλῶς ψυχολογικὴν βάσιν τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ἑπομένως ὡς σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς ἔχει ἐν νῷ μόνον σκόπιμόν τινα ὀργάνωσιν τοῦ πνεύματος συνδεδεμένην πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ φυσικοῦ βίου. Ἐπειδὴ τὸ ἠθικὸν περιεχόμενον δὲν ἐκφράζεται παρ' αὐτῷ ὡρισμένως, μόνον τυπικὴν σημασίαν δύναται νὰ ἀξιοῖ ὁ ὑπ' αὐτοῦ διδόμενος ὁρισμὸς τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς.

Ἀντιθέτως πρὸς αὐτὸν ὁ Βίλλμανν, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ παιδαγωγικῆς τοῦ ἐν Πράγᾳ πανεπιστημίου, κάτοχος ὢν καὶ τῶν θησαυρῶν τῆς ἀρχαίας περὶ ἀγωγῆς σοφίας καὶ τῶν πορισμάτων τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, εἶναι ὀπαδὸς τῆς ἀρχῆς ὅτι μόνον ἡ πρὸς τὰ διδάγματα τοῦ χριστιανισμοῦ σύμφωνος παιδαγωγικὴ δύναται νὰ ἐξυψωθῇ εἰς ἐπιστήμην. Αὕτη δὲ δὲν δύναται νὰ εἶναι φιλοσοφική, ἐὰν δὲν ἔχῃ καὶ τὴν μορφὴν τῆς πίστεως. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ παρασχεθῇ εἰς αὐτὴν ὑπὸ μόνου τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀλλὰ χριστιανισμὸν θεωρεῖ ὁ Βίλλμανν τὸν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὅστις κατ' αὐτὸν καὶ μόνος δύναται νὰ ἀπομακρύνῃ τὰς ἀποπλανούσας ψυχολογικὰς καὶ παχυλὰς ἠθικὰς θεωρίας, ἃς ἀπειλεῖ νὰ εἰσαγάγῃ ἡ καινοπρεπὴς ἡμιμάθεια. Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς οἱ διαμαρτυρόμενοι δὲν παραδεχώμεθα τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, αἵτινες ἀπὸ Θωμᾶ τοῦ Ἀκουϊνάτου διαπνέουσιν αὐτήν, δὲν θὰ ἦτο ὅμως καὶ εὔλογον νὰ ἀφήσωμεν ἀπαρατηρήτους τὰς παιδαγωγικὰς ἐργασίας τοῦ Βίλλμανν.

Ἐπίσης μονομερὲς ἀφ' ἑτέρου θὰ ἦτο, ἐάν τις τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐτόλμα νὰ παρίδῃ. Αἱ τελευταῖαι ἀναφέρονται ἰδίως εἰς τὴν περὶ τῶν αἰσθημάτων διδασκαλίαν, εἰς τὴν ὑφισταμένην ἀλληλουχίαν μεταξὺ ψυχικοῦ καὶ φυσικοῦ, εἰς τὸ σκοτεινὸν καὶ πολύπλοκον ζήτημα τῶν ἀνθρωπίνων προδιαθέσεων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἰσχυρῶς διαφωτίζονται ἡ δύναμις καὶ τὰ ὅρια τῆς ἀγωγῆς. Οὕτως

ἐκ διαφόρων μερῶν αὐξάνουσι τὰ ζητήματα τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἅτινα ἀναγκάζουσιν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀείποτε βαθυτέραν κατανόησιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς ἐπί τε τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ὁλότητος.

Πρὸς τῇ συστηματικῇ ταύτῃ ἐργασίᾳ προσέρχεται καὶ ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα, ἥτις παρακολουθεῖ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἀγωγῆς, τὴν γένεσιν τῆς διδασκαλίας, τῶν σχολείων, καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν εἰδῶν τούτων ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν μεταβαλλομένων ἰδανικῶν τῶν ἑκάστοτε προοδευουσῶν ἐποχῶν. Ἔργον τῆς ἱστορίας τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν σχέσεων, ἐν αἷς ἵστανται ἡ ἀγωγὴ καὶ τὰ σχολεῖα πρὸς τὰ κέντρα τῆς ἐξωτερικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας, δηλ. πρὸς τὴν οἰκογένειαν, τὴν κοινότητα, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Μόλις δὲ πρὸ ὀλίγου χρόνου ἤρξαντο νὰ συλλέγωσι τὸ ἐν τοῖς ἀρχείοις καὶ τὸ ἔντυπον ὑλικόν, δηλ. σχολικὰς διατάξεις, σχολικὰ βιβλία, μαρτυρίας ἰδιωτῶν περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀγωγῆς καὶ νὰ συσχετίζωσιν ὅλα ταῦτα πρὸς τὰς ἡμετέρας γνώσεις περὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως· διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἡ γερμανικὴ βουλὴ ἐδείχθη προθυμος νὰ διαθέσῃ νεωστὶ ἀξιόλογον χρηματικὸν ποσόν.

Ἡ παιδαγωγικὴ εἶναι πρὸς τούτοις ἠναγκασμένη νὰ βλέπῃ καὶ ὑπὲρ τὰ ὅρια τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Ἰσχυρὸν ἐθνικὸν χρωματισμὸν πρέπει φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ λάβῃ ἡ μορφὴ τῆς ἀγωγῆς, διότι αὕτη ἐργάζεται μετὰ τῶν δυνάμεων τῆς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ κατέχει ἀρ' ἑτέρου αὕτη ἐν τοῖς ζητήμασι περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδικοῦ πνεύματος καὶ ἄλλας σφαίρας ἐρεύνης, αἵτινες δὲν περιορίζονται ὑπὸ πολιτικῶν ὁρίων. Εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἀγωγῆς εὑρίσκουσιν οἱ πεπολιτισμένοι λαοί, παρ' ὅλον τὸν οἰκονομικὸν καὶ πολιτικὸν χωρισμόν, κοινὰ ἐπαφῆς σημεῖα. Ἐνταῦθα ὑφίσταται εἰρηνική τις ἁμιλλα μεταξὺ τῶν ἐθνῶν. Ἐὰν ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀγωγῆς ἀπεκτήσαμεν σχετικῶς ὑπεροχήν τινα, θὰ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον καὶ μονομερὲς νὰ παρίδωμεν ὅ,τι ἰδίως οἱ γείτονες ἡμῶν λαοί, οἱ Σκανδιναυοί, οἱ Δανοί, οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι, οἱ Ἑλβετοὶ καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀγωγῆς κατώρθωσαν. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι ἀπὸ τοῦ 1870 ἰσχυραὶ προσπάθειαι ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἐγένοντο καὶ ἀκόμη γίνονται, ὧν ἡ μετὰ προσοχῆς παρακολούθησις ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἀντικείμενα, ὧν τὴν ἀναγκαιότητα οὐδεὶς σωφρονῶν δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ· διότι δὲν πρόκειται μόνον τὰς περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως προσπαθείας τῶν ἄλλων λαῶν ἀκριβῶς νὰ λαμβάνωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ περιεσκεμμένως πρὸς τὰς ἡμετέρας τοιαύτας νὰ παραβάλλωμεν ἵνα νέας ἀφορμὰς πορισθῶμεν πρὸς τελειοτέραν αὐτῶν ἀνάπτυξιν.

Ὅσον πολύτιμοι καὶ ἂν εἶναι αἱ ἐπὶ τῇ βάσει καλῶς διατεταγμένου ὑλικοῦ πηγῶν γενόμεναι ἱστορικαὶ ἐργασίαι, ἡμεῖς ὅμως δὲν ἀρκούμεθα νὰ γνωρίσωμεν μόνον πῶς ἐγένοντο τὰ πράγματα. Οἱ ἡμέτεροι χρόνοι ἴσως περισσότερον ἢ οἱ παρελθόντες ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν κανόνων τοῦ παιδαγωγεῖν· διότι ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν μεταβατικῇ τινι περιόδῳ, ἐν ᾗ παλαιαὶ ἀξίαι (Werte), εἰς ἃς εἴμεθα συνηθισμένοι, ἀμφισβητοῦνται, ἐνῷ νέαι μεθ' ὁρμῆς ἐπιφερόμεναι ἰδέαι μᾶλλον διὰ τὸ καινοφανὲς αὐτῶν ἢ διὰ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν περιεχόμενον δελεάζουσι, τότε ἡ παιδαγωγική, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ἀμέσως εὑρίσκονται πρὸ τῆς ἐξῆς ἀπορίας· τί πρέπει λοιπὸν ἐκ τούτων νὰ παραδεχθῶμεν; τί πρέπει νὰ ἰσχύῃ; Ἡ παιδαγωγικὴ συνειδυῖα ὅτι δέον νὰ συνεργάζηται μετὰ τῶν ἄλλων διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ ἵσταται μὲν ἀρ' ἑνὸς ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἀρ' ἑτέρου εὑρίσκεται αὕτη ὡς πρὸς τὸ παρελθὸν ἐν στενῇ ἀλληλουχίᾳ, δι' οὗ ἀποκτᾷ τὴν ἀναγκαίαν σταθερότητα καὶ ἡσυχίαν διὰ νὰ ἱδρύσῃ ἐπιστημονικὸν οἰκοδόμημα. Καὶ ἐνταῦθα ἔχει ἡ παιδαγωγικὴ ὁμοιότητα πρὸς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, ἥτις ἂν καὶ εἶναι πολλαπλῶς περιπεπλεγμένη εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς ἀγῶνας τοῦ παρόντος, δὲν χάνει ὅμως ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν της τὴν κατὰ ὡρισμένας ἀρχὰς τελειοτέραν διαμόρφωσιν οἰκονομικοῦ συστήματος, ὅπερ μόνον δύναται νὰ παράσχῃ στηρίγματα πρὸς ἐξομάλισιν τῶν ἀγώνων διαφόρων συμφερόντων καὶ πρὸς λογικὴν διοργάνωσιν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τοῦ ἔθνους.

Εἰς τὴν παιδαγωγικὴν εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ θεραπεία τῶν ἰδανικῶν συμφερόντων, ἐφ' ὅσον ταῦτα τοῦ βίου τῆς νέας γενεᾶς ἐφάπτονται. Τοιουτοτρόπως ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας τῆς παιδαγωγικῆς περιωρίσθη, ἀλλὰ συγχρόνως περιεγράφη καὶ ἡ σημασία αὐτῆς. Ἐκ τοῦ μέσου τοῦ βίου ἐγειρομένη εὑρίσκεται εἰς στενωτάτην πρὸς αὐτὸν ἐπαφὴν καὶ ἕνεκα τούτου δὲν ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ κινδύνου νὰ περιπέσῃ εἰς θεωρίας μόνον, διότι εὐθὺς ὁ βίος· θὰ τὴν ἐπανέφερεν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ βίος ἐν τῇ πολυειδεῖ αὐτοῦ διαμορφώσει δὲν δύναται νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἁπλῆν ἐμπειρίαν, ἀλλ' ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς ὑψηλοτέρας ἰδέας, ἃς δέον συστηματικῶς νὰ συλλάβωμεν, ὅπως κατ' αὐτὰς κανονίσωμεν τὸ πράττειν. Ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἥτις σφόδρα πρέπει νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὰς τεχνητὰς θεωρίας, ἀπορρέει καὶ ἡ παιδαγωγική, ἡ διέπουσα τοὺς κανόνας τοῦ πράττειν τόσον τῆς πολιτειακῆς ὅσον καὶ τῆς ἀτομικῆς παιδαγωγικῆς.

Ἂς παράσχωσι λοιπὸν εἰς αὐτὴν ἐν τοῖς ἡμετέροις πανεπιστημίοις ἀέρα καὶ φῶς. Τότε ὁ λαὸς ἡμῶν πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς θὰ καταστῇ εὐτυχής, ἐὰν μάλιστα ἔχωμεν τὴν πεποίθησιν ὅτι οὗτος εἶναι κεκλημένος ἐπὶ μεγάλα ἔργα.

Μετάφρασις Ν. Κ.

Η ΑΝΟΡΘΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ[1]

[*Κατὰ τὸν κ. Μιχαὴλ Κέπετζην*].

Πρὸ μικροῦ ἔτι συνέστη σύλλογος πρὸς «Ἄμυναν ὑπὲρ τῶν Πατρίων». Οἱ ἱδρυταὶ αὐτοῦ βεβαιοῦσιν ὅτι προτίθενται ν' ἀναλάβωσιν ἀδιάλειπτον ἀγῶνα καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς οἰκείους των, ὅπως ἐπαναφέρωσι τὴν λιτότητα τοῦ βίου τῶν ἡμετέρων προγόνων, εὐδαιμονεστέρων ἀναμφιβόλως καὶ ἠττον διεφθαρμένων ἢ ἡ παροῦσα γενεά. Πάντες θὰ ἐπικροτήσωσιν, ἐὰν κατορθώσωσιν, ὡς ἐλπίζουσι, νὰ περιστείλωσι τὴν κακὴν καὶ ὀλεθρίαν τάσιν πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ νὰ ἐλαττώσωσι τὴν μανίαν τῆς προτιμήσεως τῶν ἀλλοδαπῶν συρμῶν, τὴν ἀπομίμησιν τῶν ξένων τὴν ἐξικνουμένην μέχρι πιθηκισμοῦ, τὴν ἐπιτήδευσιν νέων τινῶν περιφρονούντων τὴν ὡραίαν ἐθνικὴν γλῶσσαν καὶ ἀντικαθιστώντων αὐτὴν διὰ συμμιγοῦς χυδαίου ἰδιώματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τεχνητοῦ. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο εἶνε ἄψογον· ὁμολογοῦμεν ὅμως ὅτι δὲν εἴμεθα ἐντελῶς ἥσυχοι ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐπικειμένου ἀγῶνος. Τὸ πνεῦμα ὑφ' ὃ ὁ σύλλογος οὗτος ἱδρύθη καί τινες ἐπιδοκιμασίαι ἀπευθυνθεῖσαι αὐτῷ ἐμβάλλουσιν ἐν ἡμῖν τὸν φόβον μήπως δὲν βραδύνῃ νὰ καταδικάσῃ πλὴν τῶν ἔξωθεν εἰσαχθεισῶν βλαβερῶν τῷ ὄντι συνηθειῶν καὶ τὰς ἀξιεπαίνους προσπαθείας τῶν ἐπιθυμούντων νὰ παραλάβωσιν ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπωφελῶς ἐν Ἑλλάδι. Ὅθεν διατρέχει τὸν κίνδυνον βλάβης μᾶλλον ἢ ὠφελείας νὰ γείνῃ πρόξενος, καθότι, ὅπως ἀποζημιωθῇ διὰ τὴν δυσφορίαν ἣν θ' ἀποκομίσῃ ἐκ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἔργου αὐτοῦ τὸ ἐν λόγῳ σωματεῖον, θὰ διπλασιάσῃ τὸν ζῆλόν του εἰς τὸ δεύτερον, ἔχων μάλιστα καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν ἐναντιωθέντων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν του. Ἡ κυρία, ἐπὶ παραδείγματι, ἥτις δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐγγίζωσι τὰς παρισινὰς αὐτῆς ἀμφιέσεις, θὰ κατακραυγάσῃ ἐξανισταμένη μετὰ φρίκης κατὰ τῆς οἰκογενείας, ἥτις τυχὸν προσλαμβάνει διὰ τὰ τέκνα της παιδαγωγὸν Ἑλβετίδα ἢ Ἀγγλίδα. Οὕτω δὲ ὁ σύλλογος θὰ ἐκλίπῃ καὶ προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ μὴ ἔβλεπε τὸ φῶς παρὰ νὰ ὑποστῇ τοιαύτην ἐξέλιξιν.

Διπλῆ τις αἰσθηματικὴ αὐτοκτονία προυκάλεσεν ἐπ' ἐσχάτων κίνησιν ἰδεῶν ἀνταποκρινομένην εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω ἐκφραζομένων εὐχῶν μας. Μεγάλη καὶ ἐκτενὴς ἐγένετο συζήτησις καὶ ἐξέτασις περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων· τὸ πρακτικὸν δὲ αὐτῆς ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ γενομένη ὑπὸ τῆς *Ἀκροπόλεως* πρότασις, ὑποστηριχθεῖσα καὶ διὰ πρώτου τινὸς ἐράνου, περὶ ἱδρύσεως ἑταιρείας πρὸς μόρφωσιν τῶν μητέρων, ἐξ ὧν πράγματι ἐξαρτᾶται μέγα μέρος τοῦ μέλλοντος τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Ἐκ τῶν μορφωτικῶν περιοδικῶν μνημονεύομεν μετ' ἰδιαζούσης εὐχαριστήσεως τὴν *Ἐθνικὴν Ἀγωγήν*. Περιλαμβάνει μεταξὺ τῶν συνδρομητῶν της μέγα μέρος διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, ἐν τῶν κυριωτάτων δὲ ἄρθρων τοῦ προγράμματος αὐτῆς εἶνε νὰ μεταγγίσῃ ἐν τῇ ἀνατροφῇ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ἑλβετικὸν «αἷμα». Ὡς πρὸς τοῦτο συμφωνοῦμεν πληρέστατα μετ' αὐτῆς καὶ ἐπιτραπήτω νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, καθότι θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς τὴν κλεῖδα τῆς λύσεως πολλῶν ἐκ τῶν ζητημάτων, περὶ ὧν ἀσχολούμεθα.

Πανταχοῦ καὶ πάντοτε οἱ ἔμφρονες ἐθεώρησαν ὡς μέσον ἀναπτύξεως τῆς ἑαυτῶν πατρίδος τὴν ἔν τισι προσέγγισιν αὐτῆς μετ' ἄλλων ξένων χωρῶν. Ἀναλόγως πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν πέμπουσιν εἰς αὐτὰς νέους συμπολίτας των, ἢ προσκαλοῦσιν ἐξ αὐτῶν ἄνδρας ἱκανοὺς νὰ ἐξασκήσωσι διὰ τῆς διδασκαλίας των ὠφέλιμον ἐπίδρασιν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀείποτε ἠκολούθησαν οἱ Ἕλληνες, ὧν μέγας ἀριθμὸς ἐκπαιδεύεται, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνατρέφεται, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Εἷς δὲ τῶν ἐπιφανεστάτων ἐκ τῶν ἀνδρῶν ὅσους ἡ ἡμετέρα χώρα ἐγέννησε κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα, ὁ ὡς ὑπουργὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ρωσίας ἐργασθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους του, εἶτα δὲ ἰθύνας ἐν ἀρχῇ τὰς τύχας τοῦ νέου ἑλληνικοῦ βασιλείου, ὁ κόμης Καποδίστριας, ὠνειροπόλει σχέδιον, οὗ ὁ ἄωρος αὐτοῦ θάνατος ἠμπόδισε τὴν πραγματοποίησιν. Εὑρίσκετο παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Λίμνης Λέμαν, ὅτε προσῆλθον καὶ προσέφερον αὐτῷ τὴν θέσιν τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ δὲ τῆς διαμονῆς του ταύτης ἐπήγασε βεβαίως τὸ πρῶτον ἡ ἰδέα, ἣν συνεμερίσθησαν κατόπιν οἱ πλεῖστοι τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐφρόνει ὅτι μεταξὺ Ἑλβετίας καὶ Ἑλλάδος, χωρῶν μικρῶν ἀμφοτέρων καὶ ἐχουσῶν τοὺς πόρους περιωρισμένους, κεκτημένων δὲ παρελθὸν ἔνδοξον καὶ τάσεις φιλελευθέρους, ὑπῆρχον πολλὰ σημεῖα ἐπαφῆς· ὅτι δὲ ἡ γηραιὰ Ὁμοσπονδία, ἡ ἀσκηθεῖσα ἐν ἐλευθερίᾳ, ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν μόλις ἀνακύπτουσαν ἐκ δουλείας ἐπαχθοῦς, κεκλημένην δὲ νὰ δράσῃ σπουδαίως ἐν Ἀνα-

[1] Ἴδε σελ. 345.

τολῇ, ὅπου τόσα τῶν τέκνων της ἔστενον ἀκόμη ὑπὸ τὸν ζυγόν. Τὸ ἰδεῶδες τοῦτο ἐνέπνεεν ὡσαύτως καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας, ὅσοι φεύγοντες τὸ φάσγανον τῶν δημίων των εἶχον καταφύγῃ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς Ἐλβετίαν. Ηὐτυχήσαμεν νὰ γνωρίσωμεν πρὸ μικροῦ ἐν Πάτραις γυναῖκα ἐπιζῶσαν ἐκ τῶν προσφύγων ἐκείνων. Εἶχε διαμείνῃ αὕτη ἐν Λαυσάνῃ καὶ Γενεύῃ, εἶχε γνωρίσῃ τὸν Γαβριὴλ Ἐϋνάρδον καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἐλβετοὺς φιλέλληνας, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησίν της ἀναλογιζομένη ὅτι κατῳκοῦμεν ἡμεῖς ἐν τῇ ὡραίᾳ ἐκείνῃ χώρᾳ τῆς Ἐλβετίας, τὴν ὁποίαν δὲν παύει ν' ἀναφέρῃ ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὰ τέκνα της καὶ τοὺς ἐγγόνους της, ἐπεθύμει δὲ νὰ πείσῃ καὶ πάντας τοὺς συμπατριώτας της ὅπως τὴν θεωρῶσιν ὡς τοιαύτην. Δυνάμεθα δὲ ν' ἀναφέρωμεν καὶ πλείστους ἄλλους Ἕλληνας, ὅσοι ζήσαντες ἐν Ἐλβετίᾳ ἀπεκόμισαν ταὐτὰ αἰσθήματα.

Ἀφ' ἑτέρου πολυάριθμοι διδάσκαλοι, καὶ μάλιστα διδασκάλισσαι, ἐξ Ἐλβετίας κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Σήμερον δέ, ὅτε ἡ χώρα αὕτη δεικνύει στάδιον σοβαρὸν τῆς ἱστορίας της, οἱ μείναντες εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπικοινωνίας φρονοῦσιν ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ὠφέλιμον νὰ ἐπολλαπλασιάζοντο αἱ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν σχέσεις.

Πρῶτον δὲ καὶ κύριον θὰ ἦτο ὠφέλιμον τὸ τοιοῦτο ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀνατροφῆς. Εὐκταῖον θὰ ἦτο ἐν πρώτοις ν' αὐξηθῇ ἔτι μᾶλλον ὁ ἀριθμὸς τῶν νεαρῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων, ὅσοι μεταβαίνουσι πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν αὐτῶν εἰς Ἐλβετίαν, ἀντὶ νὰ πέμπωνται εἰς ἄλλας τινὰς εὐρωπαϊκὰς μεγαλοπόλεις, ἔνθα διασκεδάζουσι μὲν ἴσως περισσότερον, διατρίβουσι δὲ συνήθως πολὺ περισσότερον. Πεμπόμενοι εἰς Ἐλβετίαν ἐν ἡλικίᾳ δεκατριῶν ἢ δεκατεσσάρων ἐτῶν, ὅτε γινώσκουσιν ἤδη ἀρκούντως τὴν μητρικήν των γλῶσσαν, εὐχερέστερον δύνανται ν' ἀποπερατώσωσι τὰς κατωτέρας αὐτῶν σπουδάς, ὑποκείμενοι ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ ἀγαθὴν ἐπίδρασιν. Μεθ' ὃ ἔσονται ἱκανοὶ ν' ἀκολουθήσωσιν εἴτε τεχνικήν τινα διδασκαλίαν, εἴτε τὰ πανεπιστημιακὰ μαθήματα, ἅτινα δύνανται νὰ συμπληρώσωσιν, ὅπως πράττουσι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἐλβετοί, διατρίβοντες ἐπὶ δύο μέχρι τεσσάρων ἑξαμηνιῶν ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, ἢ Ἀγγλίᾳ. Ἰδίως θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ προυτιμᾶτο γενικῶς ἡ ἐν Ἐλβετίᾳ διαμονὴ παρὰ τῶν προτιθεμένων ν' ἀκολουθήσωσι τὸ διδασκαλικὸν στάδιον.

Ἀπαιτεῖται ταυτοχρόνως πρὸς συμπλήρωσιν ὅπως μείζων ἀριθμὸς διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν ἐξ Ἐλβετίας κατέρχωνται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Γινώσκομεν πλείστας ὅσας ἀξιολόγους ἑλληνικὰς οἰκογενείας λίαν ἐπιθυμούσας νὰ μισθώσωσι τοιούτους παιδαγωγούς, ἀλλὰ στερουμένας τῶν μέσων πρὸς ἀκριβεῖς πληροφορίας. Μία ἐξ αὐτῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, μετὰ πολλὰ διαβήματα καὶ ἀγγελίας εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀπαυδήσασα ἐκ τῆς διμήνου προσδοκίας, ἠναγκάσθη ἐν τέλει νὰ παραιτηθῇ τοῦ σκοποῦ της. Ἀφ' ἑτέρου οἱ νεαροὶ Ἐλβετοί, καὶ ἰδίως αἱ νεαραὶ Ἐλβετίδες, δυσκόλως ἀποφασίζουσι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, χώραν ἣν εἶδον πολλάκις περιγραφομένην διὰ χρωμάτων οὐχὶ λίαν εὐνοϊκῶν. Ὅθεν δὲν θὰ ἦτο τάχα καλὸν νὰ ἱδρυθῇ κέντρον πληροφοριῶν ἀσφαλὲς καὶ τέλειον;

Ἐγένετο πρὸς στιγμὴν σκέψις περὶ ἱδρύσεως ἐν Ἑλλάδι ἐλβετικοῦ οἴκου (home) δεχομένου καὶ συνιστῶντος ἄτομα ἄξια ἐμπιστοσύνης. Ἀπαιτοῦνται ὅμως πρὸς τοῦτο πόροι (πέντε ἕως ἓξ ἴσως χιλιάδων φράγκων) ἐτησίως ἐλλείποντες ἐπὶ τοῦ παρόντος, οἱ δ' ἐν Ἑλλάδι διαμένοντες Ἐλβετοὶ δὲν εἶνε ἀκόμη τόσον πολυάριθμοι, ὥστε νὰ χορηγήσωσιν αὐτούς.

Ἕτερον μέσον ὅμως θὰ ἦτο εὐκολώτερον κατορθωτόν, ἡ ἵδρυσις τουτέστιν ἐν Ἑλλάδι σοβαροῦ ἐλβετικοῦ σχολείου, ἔχοντος διευθυντὴν καὶ διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας Ἐλβετοὺς πάντας, ἢ ἐκπαιδευθέντας ἐν Ἐλβετίᾳ, ὀργανισμὸν δὲ καὶ λειτουργίαν ἀνάλογον πρὸς τὰ τῶν ἐν Ἐλβετίᾳ ἐκπαιδευτηρίων. Τοιοῦτο σχολεῖον σοβαρῶς διευθυνόμενον ἀσφαλῶς ἤθελεν εὐδοκιμήσει, ἀφοῦ οἱ γονεῖς θὰ εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι δι' αὐτῶν ἀνεπληροῦτο καθόλου ἢ ἐν μέρει ἡ ἐν Ἐλβετίᾳ διαμονὴ τῶν τέκνων των. Ταυτοχρόνως δὲ θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ἐπικουρικῶς καὶ ὡς κέντρον πληροφοριῶν ἀνὰ μέσον τῶν δύο χωρῶν ἐπὶ τῶν παιδαγωγικῶν ζητημάτων.

Τὰς φιλελβετικὰς ταύτας ἰδέας προσεπαθήσαμεν νὰ διαδώσωμεν κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Ἑλλάδι διαμονήν μας[1]. Κολακευόμεθα πιστεύοντες ὅτι αἱ προσπάθειαι αὗται δὲν ἔμειναν ἀτελεσφόρητοι. Δὲν περιωρίσθημεν δὲ εἰς μόνην τὴν ἐκπαίδευσιν· προσεπαθήσαμεν νὰ καταδείξωμεν πόση μεγάλη θὰ προσεγίγνετο ὠφέλεια εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐλβετικῶν θεσμῶν καὶ ἠθῶν, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ ἀρυσθῇ πολλὰ χρήσιμα, νὰ ἐπαυξήσῃ δὲ πολλαπλῶς τὰς μετὰ τῆς Ἐλβετίας σχέσεις καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἐξ αὐτῶν ὄφελος καὶ ἐπὶ ἄλλων σταδίων, οἷον τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἰδίως εἶνε περισπούδαστον, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἑλλὰς ἀναγκάζεται νὰ μεριμνήσῃ σοβαρῶς περὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατοῦ της. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε ἀναγκαῖον ἐφ' ὅσον ἡ

[1] Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, οὗ τὴν ἐφαρμογὴν ἐπεδιώξαμεν καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς γραφίδος, συνωψίσαμεν ἐν ἄρθρῳ δημοσιευθέντι ἐν τῇ *Ἐθνικῇ Ἀγωγῇ* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Ἐλβετίας».

ἐθνικὴ ἑνότης δὲν συντελεῖται· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀφιερωθῇ πρὸς πραγματοποίησιν αὐτοῦ ποσὸν μεῖζον τῶν δεκαοκτὼ ἑκατομμυρίων δραχμῶν κατ' ἔτος (ἤτοι δώδεκα περίπου ἑκατομμυρίων φράγκων κατὰ τὴν τρέχουσαν τιμήν). Ὥστε χρησιμώτατος θὰ ἦτο ὁ τρόπος τοῦ νὰ κατατάσσωνται ἐν τῷ στρατῷ καὶ ν' ἀσκῶνται, ὡς ἐν Ἐλβετίᾳ, ὅσον τὸ δυνατὸν πλείονες ἱκανοὶ ἄνδρες, καὶ νὰ παραμένωσιν ἐπὶ βραχὺ διάστημα εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο οἰκονομία καιροῦ δι' αὐτοὺς καὶ οἰκονομία χρημάτων διὰ τὸ Κράτος. Ἡ πρότασις αὕτη, ἣν διὰ μακρῶν ἀνεπτύξαμεν διὰ σειρᾶς ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν τῇ *Ἀκροπόλει* καὶ ἥτις ἐστηρίζετο ἐπὶ ἀξιολόγου μελέτης ἀποβλεπούσης εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ φιλοπονηθείσης ὑφ' ἑνὸς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀνωτέρων ἐλβετῶν ἀξιωματικῶν, ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑπὲρ πᾶσαν προσδοκίαν ὑποδοχῆς ἐν τῇ χώρᾳ. Πιθανώτατον εἶνε ὅτι θὰ ἐγίνετο δεκτὴ ὁμοθυμαδόν, ἐὰν ἐπεκράτει ἐν Ἑλλάδι τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου γνωματεύσεως τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων. Ἀλλ' ἐν κράτει μοναρχικῷ ἕτεροι λόγοι πολλάκις παρεμβάλλονται καὶ ἐμποδίζουσι τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο, καίτοι αἱ διάφοροι ἀντιρρήσεις αἱ προβληθεῖσαι κατὰ τῆς ἐν μέτρῳ τινὶ ἐφαρμογῆς ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐλβετικοῦ στρατιωτικοῦ συστήματος (διότι ἐννοεῖται ὅτι δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἐπὶ τοῦ προκειμένου πλήρης καὶ τελεία ἀπομίμησις) δὲν εἶνε ποσῶς ἀκαταγώνιστοι, καίτοι τὸ σύστημα τοῦτο βεβαίως θὰ γείνῃ παραδεκτὸν ἐν τῷ μέλλοντι, ἡ ἄμεσος αὐτοῦ παραδοχὴ φαίνεται εἰσέτι ἀμφίβολος.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

ΔΙΕΘΝΕΣ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ

ΤΗΣ ΔΕΚΑΔΙΚΗΣ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΝ ΒΡΥΞΕΛΛΑΙΣ

Ἐσχάτως εἰς τὸ ρωσικὸν περιοδικὸν «Φωτογραφικὴ Ἐπιθεώρησις» ἐδημοσιεύθη ἄρθρον περὶ τῆς δεκαδικῆς ταξινομήσεως τῆς φωτογραφικῆς ὕλης ὑπὸ τοῦ Βιβλιογραφικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Βρυξελλῶν. Ἐντεῦθεν ἐθεώρησα καλὸν νὰ μεταφέρω εἰς τὰς στήλας τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» ὅσα ἐσταχυολόγησα περὶ τῆς δεκαδικῆς ταξινομήσεως τῆς βιβλιογραφικῆς ὕλης καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ διεθνοῦς τούτου Ἰνστιτούτου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γείνῃ μεγίστης ὠφελείας πρόξενος.

Ἡ πρόοδος σήμερον γίνεται μὲ γιγάντεια βήματα· ἐφευρέσεις καὶ ἐργασία παντὸς εἴδους καὶ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων παρουσιάζονται καὶ πληθύνονται σχεδὸν ἐπ' ἄπειρον. Ὁ δὲ ἄνθρωπος τῆς ἐπιστήμης, ἢ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἀφιερώθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν ὡρισμένου ἐπαγγέλματος, εἶναι ἠναγκασμένος νὰ γνωρίζῃ ὅλα ὅσα ἐγένοντο ὑπὸ τῶν προγενεστέρων καὶ ὅσα γίνονται ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον εἰς αὐτόν, διὰ νὰ κατορθώνῃ νὰ ὠφελῆται ἐκ τῶν συμπερασμάτων τῶν ἄλλων ἐρευνητῶν, καὶ ἰδίως διὰ νὰ ἀποφεύγῃ τὰς ἐπαναλήψεις γνωστῶν πλέον πραγμάτων.

Μέχρις ἐσχάτων, ὁσάκις εἴχομεν ἀνάγκην νὰ πληροφορηθῶμεν τί ἐγένετο ἢ τί ἐγράφη περὶ ζητήματός τινος, ἔπρεπε νὰ ἐπιχειρήσωμεν ὁλοκλήρους βιβλιογραφικὰς ἐρεύνας, ἀναδιφῶντες συγγράμματα, περιοδικὰ κλπ. καὶ ἐν γένει πᾶν ὅπου ἠλπίζομεν νὰ εὕρωμεν σχετικόν τι.

Ἀλλ' οὐδεὶς βεβαίως ἀγνοεῖ πόσον χρόνον καὶ κόπον ἀπαιτεῖ ἡ τοιαύτη ἐργασία, χάριν τῆς ὁποίας πολλάκις ἐξοδεύομεν ματαίως πολύτιμον χρόνον χωρὶς νὰ πορισθῶμεν καὶ τὴν ἐλαχίστην ὠφέλειαν.

Εἰς τὰς ἡμέρας μας ἰδίως ἐγένετο αἰσθητὴ ἡ εὕρεσις μεθόδου τινός, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἀπώλειαν χρόνου. Πρὸς τοῦτο ἀνεφάνησαν οἱ βιβλιογραφικοὶ πίνακες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγράφησαν αἱ ἐπικεφαλίδες τῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν ἄρθρων περὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ ἐνίοτε καὶ σύντομος περίληψις τῶν περιεχομένων αὐτῶν. Διὰ νὰ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὸν σκοπὸν των οἱ πίνακες οὗτοι ἔπρεπε νὰ δίδωσι τὰς ἀπαντήσεις ταχέως καὶ ἀκριβῶς. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἐγίνετο τότε μόνον, ὅταν ἡ ταξινόμησις τῆς ὕλης θὰ ἐγίνετο παντοῦ κατὰ τὰς ἰδίας βάσεις.

Ἡ ἰδέα αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τοῦ διεθνοῦς Βιβλιογραφικοῦ Ἰνστιτούτου κατὰ τὴν σύνταξιν ὑπ' αὐτοῦ «Γενικοῦ βιβλιογραφικοῦ πίνακος», ὅστις ἔπρεπε νὰ περιέχῃ πᾶν ὅ,τι ἐξεδόθη πρότερον καὶ ὅ,τι ἐκδίδεται καθ' ἑκάστην εἰς ὅλον τὸν κόσμον καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων.

Ἡ ἰδέα περὶ τῆς τοιαύτης ταξινομήσεως ἀνεφάνη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀμερικήν. Εἰσηγητὴς τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ὁ γνωστὸς εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας κ. Διουή, ὅστις ἐφημίσθη διὰ τὴν σύστασιν διαφόρων βιβλιοθηκῶν, ἰδίως λαϊκῶν καὶ φορητῶν. Εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ 1895, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου, ἱδρύθη εἰς τὰς Βρυξέλλας τὸ πρῶτον Ἰνστιτοῦτον, διευθυντὴς τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ στρατηγὸς Ζεμπέρτ, ὅστις μετὰ δραστηριότητος ἐπιδιώκει τὴν ἀποπεράτωσίν του.

Καὶ κατὰ πρῶτον τὸ Ἰνστιτοῦτον ἐπεχείρησε τὴν ἔκδοσιν τῶν πινάκων τῆς ταξινομήσεως, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ὁρίσωσι τὴν κατάταξιν τῶν φιλολογικῶν ἐγγράφων διὰ τὸ τμῆμα τῶν γνώσεων.

Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἰδιαιτέρων τούτων πινάκων, οἵτινες ἐταξινομήθησαν κατὰ τὴν αὐτὴν βάσιν, τὸ Ἰνστιτοῦτον ἐπρότεινεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς, ὅπως εἰς πᾶν εἶδος ἄρθρου θέτωσι τὸν ἀριθμόν, ὅστις ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν βάσιν τῆς ταξινομήσεως (τῆς δεκαδικῆς), τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων καὶ ἐκδοτῶν.

Ἰδοὺ πῶς σχηματίζονται οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι. Ὅλη ἡ περιοχὴ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων διηρέθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ἑξῆς κυρίας ὁμάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων σημειώνεται δι' ἀριθμοῦ ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς δεκαδικοῦ ψηφίου.

0,1 Φιλοσοφία
0,2 Θρησκεία. - Θεολογία.
0,3 Κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι. - Δίκαιον.
0,4 Φιλολογία.
0,5 Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι.
0,6 Ἐφηρμοσμέναι γνώσεις.
0,7 Ὡραῖαι τέχναι.
0,8 Λογοτεχνία (littérature).
0,9 Ἱστορία καὶ Γεωγραφία.

Ἡ ὑποδιαίρεσις ἑκάστης ἐκ τούτων τῶν ὁμάδων σημειώνεται διὰ δευτέρου δεκαδικοῦ ψηφίου, ἡ κατόπιν ὑποδιαίρεσις διὰ τρίτου ψηφίου κ. λ.π., ἑκάστη δηλ. ἑπομένη ὑποδιαίρεσις σημειώνεται διὰ ψηφίου, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀξίαν δεκάκις μικροτέραν τοῦ ψηφίου τῆς ἀμέσως προηγουμένης ὁμάδος. Ἕνεκα τούτου τὸ ὅλον σύστημα ὀνομάζεται δεκαδικόν.

Τοιουτοτρόπως ἡ ὁμὰς 0,7 (Ὡραῖαι Τέχναι) ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς:

0,7 Ὡραῖαι τέχναι.
0,71 Κοσμητικὴ κηπουρική.
0,72 Ἀρχιτεκτονική.
0,73 Γλυπτική. - Νομισματική.
0,74 Ἰχνογραφία - Κοσμηματογραφία (ornement).
0,75 Ζωγραφική.
0,76 Χαρακτική.
0,77 Φωτογραφία.
0,78 Μουσική.
0,79 Ἀγῶνες. - Αὐλητική. - Διασκεδάσεις.

Ἐντεῦθεν καταφαίνεται εὐκόλως ὅτι, διὰ τοῦ παραδεκτοῦ πλέον τρόπου, ἑκάστην τῶν ἰδιαιτέρων ὁμάδων δυνάμεθα νὰ ὑποδιαιρέσωμεν ἐπ' ἄπειρον, ἐν ὅσῳ ἑκάστη ἐξ αὐτῶν θὰ ὑποδιαιρῆται εἰς διαφόρους κλάδους καὶ εἰδικότητας, πρὸς τὸ ὁποῖον τείνει ἰδίως ἡ ἐπιστήμη τῶν χρόνων μας.

Πρὸς ἁπλοποίησιν τοῦ ἔργου κατὰ τὴν πρᾶξιν συνήθως παραλείπεται τὸ μηδὲν καὶ ἡ τελεία, ὁ δὲ ἀριθμὸς γράφεται ὡς ἀκέραιος. Τοιουτοτρόπως ἡ φωτογραφία π.χ. σημειώνεται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 77 καὶ ἐξ αὐτοῦ ἄρχονται ὅλοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν συγγραμμάτων, ἄρθρων, σημειώσεων, συνταγῶν κ.λ.π., τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχέσιν μὲ τὴν φωτογραφίαν. Ἐξακολουθοῦντες τὴν ὑποδιαίρεσιν τοῦ τμήματος τῆς φωτογραφίας σχηματίζομεν τὰς ἑξῆς δέκα ὁμάδας:

77,0 Γενικὴ τεχνικὴ τῆς φωτογραφίας. Μέθοδοι ἐργασίας. Γένη καὶ εἴδη τῆς φωτογραφίας.
77,1 Φωτογραφικὸν ὑλικόν. Οἰκοδομήματα, μηχανήματα, ἐργαλεῖα καὶ προϊόντα.
77,2 Φωτογραφικαὶ ἐργασίαι. Ἐργασίαι ἐπὶ τῶν ἁλάτων, τοῦ σιδήρου καὶ τῶν ἄλλων μετάλλων.
77,3 Τρόποι μετὰ κονιοειδῶν ὑλῶν καὶ ἐγχρώμων ἀναμίξεων. Τρόποι δι' ἀπορροφήσεως καὶ χρωματισμοῦ. Ἔγκαυστον.
77,4 - 77,7 Θετικοὶ τρόποι. Φωτογραφικὴ τύπωσις.
77,8 Χρήσεις τῆς φωτογραφίας μερικαὶ καὶ εἰδικαί. (Βιομηχανικαὶ ἀναπαραγωγαί· diapositif· ἐπιστημονικὴ χρῆσις τῆς φωτογραφίας· στερεοσκοπία· κινησιγραφία· χρωματικὴ φωτογραφία· χρωματικὰ παίγνια καὶ ἀστεῖα κλ.).
77,9 Φωτογραφικὰ ἔγγραφα. Συλλογὴ φωτογραφημάτων.

Πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ταξινόμησιν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι γράφονται ὡς δεκαδικὰ κλάσματα. Π. χ. τὸ κλάσμα 77,86 παριστᾷ τὸν ἀριθμὸν ὅστις ἀναφέρεται εἰς πᾶν προϊὸν τῆς μετὰ χρωμάτων φωτογραφίας. Διὰ τοῦ 77,0234 σημειώνονται αἱ πραγματεῖαι καὶ τὰ ἄρθρα περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀφανοῦς εἰκόνος. Καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀναγινώσκονται οὕτω· 0,770234 καὶ 0,7786 [1].

Κατὰ τὴν ταξινόμησιν γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ ἑξῆς σημείου :, πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ὁποίου ἂς λάβωμεν τὸ ἑξῆς παράδειγμα. Ἐὰν πρόκειται δηλ. νὰ σημειωθῇ δι' ἀριθμῶν τὸ ἄρθρον, τὸ ὁποῖον περιγράφει τὴν χρωματικὴν πόλωσιν, τότε εἰς τὸν ἀριθμὸν 77,8, δι' οὗ σημειώνεται «ἡ χρῆσις τῆς φωτογραφίας», προσθέτομεν τὸν ἀριθμὸν τὸν σημαίνοντα τὴν χρωματικὴν πόλωσιν 55,554 (53 φυσική· 53,5 ὀπτική· 53,55 πόλωσις· 53,554 χρωματικὴ πόλωσις) καὶ διαχωρίζομεν τοὺς δύο ἀριθμοὺς διὰ τοῦ σημείου :, καὶ οὕτως ἔχομεν 77,8 : 53,554.

Τώρα θὰ εἴπωμεν πῶς πρέπει νὰ χρησιμοποιῶμεν ἐκ τὴν τοιαύτην ταξινόμησιν, πρὸς δὲ καὶ τίνας ὠφελείας μᾶς παρέχει αὕτη.

Ἀνεφέραμεν προηγουμένως ὅτι ἕκαστον ἄρθρον οἱουδήποτε κλάδου πληρώνεται δι' ἀριθμοῦ, ὅστις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, ἔχει δὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἂς ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι ἐπιθυμοῦμεν νὰ σχηματίσωμεν πίνακα δεκαδικῆς ταξινομήσεως εἰς τὴν βιβλιοθήκην μας. Εὐθὺς ἀφ' οὗ λάβωμεν νέον περιοδικόν, βιβλίον ἢ διατριβήν, ἀριθμοῦμεν τὰ ἰδιαίτερα ἄρθρα κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν (ἐὰν τοῦτο δὲν ἐγένετο ὑπὸ τῆς συντάξεως) καὶ ἔπειτα σχηματίζομεν ὁμοιομόρφους πίνακας δι' ἕκαστον ἐκ τούτων τῶν ἄρθρων. Τοιαῦτα δελτάρια ἕτοιμα πωλοῦνται εἰς τὸ Βιβλιογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον τῶν Παρισίων. Ἐπὶ τοῦ δελταρίου τούτου γράφεται ἡ ἐπικεφαλὶς τοῦ συγγράμματος καί, ἐὰν τοῦτο ἔγεινεν ἀποδεκτόν, σύντομος περίληψις τοῦ περιεχομένου. Τοιαῦτα δελτάρια δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἢ δι' ὅλα τὰ ἄρθρα ἢ δι' ὅσα μᾶς ἐνδιαφέρουν. Ἐπὶ τοῦ δελταρίου τούτου γράφονται αἱ ὁδηγίαι, αἵτινες ἔχουσι βιβλιογραφικὴν σημασίαν καὶ ὑποχρεωτικῶς εἰς ὡρισμένα μέρη ὁ χρόνος τῆς ἐκδόσεως, τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἡ τιμή, τὸ σχῆμα, ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐκδόσεως κλπ. Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν ἐκ τῶν ἄνω γωνιῶν τίθεται ὁ ἀριθμὸς τῆς δεκαδικῆς ταξινομήσεως. Τότε θὰ ἔχωμεν πίνακα ὅμοιον πρὸς τὸν κατωτέρω σημειούμενον μετὰ τοῦ σημειουμένου μεγέθους αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον παρεδέχθη τὸ Βιβλιογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον.

Ἀ. Μπλὰν 77,236
1901.

Ἐξασθένησις τῆς ἀρνητικῆς πλακὸς διὰ διαλύσεως χρυσοῦ.

«Φωτογραφικὴ Ἐπιθεώρησις» Ἀρ. 9. Ἰούλιος 1901. Σελ. 340.

O

12,5 ἑκ. — 7,5 ἑκ.

Οἱ πίνακες οὗτοι ἔπειτα τίθενται εἰς ἐπιμήκη κιβώτια χάρτινα ἢ ξύλινα κατὰ τὴν σειρὰν τῶν ἀριθμῶν ἐπὶ σύρματος, τὸ ὁποῖον διέρχεται διὰ τοῦ μέσου αὐτῶν.

Τὰ τοιαῦτα κιβώτια εἶναι πολὺ κατάλληλα πρὸς εὔκολον λῆψιν διαφόρων πληροφοριῶν καὶ πρὸς συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν τῶν κινητῶν πινάκων.

Ἂς ὑποθέσωμεν τώρα π. χ. ὅτι ἐρασιτέχνης τῆς φωτογραφίας λαμβάνει περιοδικά, προμηθεύεται βιβλία, διατριβὰς κ.λ.π. Ἐὰν μετὰ δέκα ἔτη ὁ τοιοῦτος ἐρασιτέχνης θελήσῃ νὰ συλλέξῃ πᾶν ὅ,τι ἔχει περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐξασθενήσεως τῆς ἀρνητικῆς πλακός, ἢ νὰ εὕρῃ ἰδίως τὸ ἄρθρον περὶ τῆς ἐξασθενήσεως διὰ τῆς διαλύσεως τοῦ Α. Μπλὰν (τὴν ἀκριβῆ ὀνομασίαν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἐλησμόνησε πλέον, καὶ ἀκόμη δὲν ἐνθυμεῖται καὶ ποῦ ἀνέγνωσε τοῦτο), τότε ἄνευ τοῦ περιγραφέντος πίνακος θὰ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ ἀναδιφήσῃ τὰ διάφορα περιοδικὰ καὶ βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα πολὺ δύσκολα θὰ εὕρῃ τὴν ζητουμένην πληροφορίαν. Ἐν ᾧ ἐὰν οὗτος ἐσχημάτισε τὸν πίνακα, δὲν θὰ ἀπῃτεῖτο ἄλλο τι εἰμὴ νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ κιβωτίου ὅλους τοὺς πίνακας μετὰ τῶν ἀριθμῶν 77,0236 καὶ ἐκεῖ θὰ ἐμάνθανεν εἰς τίνα βιβλία καὶ εἰς τίνας ἀριθμοὺς τῶν περιοδικῶν, τὰ ὁποῖα οὗτος ἔχει, ἐγράφη περὶ τῆς ἐξασθενήσεως τῆς πλακός· μεταξὺ δὲ τῶν ὀλίγων πινάκων μετὰ τοῦ ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἄνευ δυσκολίας θὰ εὕρῃ τὸν πίνακα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἄρθρου περὶ ἐξασθενήσεως διὰ διαλύσεως χρυσοῦ καὶ ποῦ τοῦτο εὑρίσκεται.

Τὸ Βιβλιογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον εἶναι κεντρικὸν ἵδρυμα, τὸ ὁποῖον σκοπεῖ τὸν σχηματισμὸν κοινοῦ δεκαδικοῦ πίνακος καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι κολοσσιαία, καὶ πρὸς συμπλήρωσίν της θὰ ἀπαιτηθῶσιν ἔτη. Ἀλλὰ μέχρι σήμερον ἀρκετὴ ἐργασία ἔγεινεν, ἐκ τῆς ὁποίας δύνανται πλέον νὰ ὠφεληθῶσιν ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Ἐὰν τώρα ἐπιθυμῶμεν νὰ μάθωμεν π. χ. τί ἐγράφη ὅπου δήποτε τοῦ κόσμου περὶ τῆς φωτογραφίας ἐπὶ τῶν μετάλλων, περὶ τῆς σιδηροτυπίας, τότε ἀρκεῖ νὰ ἀποταθῶμεν εἰς τὸ βιβλιογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον νὰ μᾶς στείλῃ σειρὰν διπλοτύπων τῶν πινάκων μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ 77,073, δι' οὗ σημειώνεται ἡ σιδηροτυπία. Τὰ διπλότυπα ταῦτα ἀντιγραφέντα διὰ τῆς γραφικῆς μηχανῆς μᾶς στέλλονται ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου ἀφ' οὗ πληρώσωμεν τὰ ἔξοδα τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ἐργασίας κατὰ τὸ ὡρισμένον τιμολόγιον.

Θεωροῦμεν ἀνωφελὲς νὰ μακρηγορῶμεν περὶ τῆς πρακτικῆς σημασίας τοῦ περιγραφέντος τρόπου τῆς ταξινομήσεως τοῦ βιβλιογραφικοῦ ὑλικοῦ. Ἡ ἑκάστοτε ἀπώλεια τοῦ χρόνου, αἱ ἀκούσιαι παραλείψεις, περὶ τῶν ὁποίων εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅλα ἐξαφανίζονται, καθ' ὅσον ἀρκεῖ ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ πίνακος μεθ' ἑνὸς ἀριθμοῦ, ὅπως λάβωμεν ὅλας τὰς ζητουμένας πληροφορίας, εἰς οἱαν δήποτε κατηγορίαν γνώσεων καὶ ἂν ἀναφέρωνται αὗται.

Εὐχῆς ἔργον εἶναι μόνον νὰ ἀποπερατωθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον τὸ ἔργον τοῦ Ἰνστιτούτου.

Ἐν Ὀδησσῷ τῇ 1 Νοεμβρίου 1901.

Ι. Πρωιος

[1] Πλειοτέρας πληροφορίας περὶ τῆς ταξινομήσεως τῆς φωτογραφικῆς δύναταί τις νὰ εὕρῃ εἰς τὸ «Manuel pour usage du Répertoir Bibliographique de la Photographie». Πωλεῖται δὲ εἰς τὸ Institut International de Bibliographie, à Paris, 44 rue des Rennes. Τιμὴ 2 φράγκα.

ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ

Ἀπὸ τὰ παιδίστικα παιγνίδια του ποῦ ἔπαιζε μὲ τὰ γειτονόπουλά του τὸν ἐσάρωσε μὲ μιᾶς μέσα στὸ στενὸ κατάστρωμα τοῦ καραβιοῦ ἡ θάλασσα.

Μὲ τὶς χρυσὲς ἀναλαμπές της, μὲ τὴν πονηρὴ ἡσυχία της καὶ μὲ τὸ γλυκοφίλημά της στὴν ἀμμουδιὰ τοῦ Νησιοῦ, ξελόγιασε τὸ ἄμοιρο παιδί.

Στὸ περιγιάλι ἦταν μιὰ μέρα κ' ἔπαιζε· εἶδε μακρυὰ στὴν ἄπειρη ἔκταση τοῦ πελάγου βράχους μεγάλους θεόρατους κ' ἐπιθύμησε νὰ πλησιάσῃ νὰ τοὺς γνωρίσῃ.

Ἡ μυρωδιὰ τῆς θάλασσας σιγὰ-σιγὰ ἐζάλισε τὸ λογικό του καὶ τὸν ἐβύθισε σὲ ὄνειρο· στὴν ἀλλοφροσύνη του ἐφαντάσθηκε τὸν ἑαυτό του μεγάλο καὶ ἰσχυρό, τὸ παιδίστικο μυαλό του ἔπλασε σὲ λίγη ὥρα παλάτια μεγαλοπρεπῆ, ἡ φαντασία του ἀκούραστη τὸν ἐτοποθέτησε σ' ἕνα ψηλὸ πανήψυλο θρόνο κ' ἔφερε γύρω-γύρω του κόσμο καὶ κόσμο ποὺλεγε :

— Νά τον αὐτός εἶνε.

Τὰ συνειθισμένα παιγνίδια τῆς γειτονιᾶς του ἦταν γι' αὐτὸν παιδιαρίστικα καμώματα, ἤθελε νὰ παίξῃ μὲ ἄλλους φίλους· ἔβλεπε τὰ πανιὰ φουσκωμένα στὰ καράβια ποῦ περνοῦσαν διαβατάρικα μακρυὰ ἀπὸ τὸ περιγιάλι του — ὦ τί ὡραῖα θὰ παίξω μ' αὐτά, ἐφαντάσθηκε.

Ἔβλεπε τὸ κούνημα ποῦ ἔκανε τὸ καράβι στὸ ταξεῖδί του — ὦ τί ὡραία κούνια, εἶπε μὲ τὸ νοῦ του· ἔβλεπε τὸ καράβι βουνὸ ὁλόκληρο νὰ ταξειδεύῃ ὑπερήφανο — ἐκεῖ θὰ κρύβω τὰ παιγνίδια μου, ὅταν θὰ βαρυεστίζω πιὰ τὸ παίξιμο.

Τὸ ὄνειρό του γλυκὰ-γλυκὰ τὸν ἐνανούρισε· ἄφησε τὰ πηγαδάκια ποὺκανε μέσ' στὴν ἄμμο κ' ἐβύθισε τὰ ἄπειρα μάτια του τὸ ἀμάθητο παιδὶ βαθειὰ στὸ πέλαγος.

Ἕνα ἀπέραντο κομμάτι ἀπὸ χρυσάφι ἦταν ἐκείνη τὴ βραδυὰ ἡ θάλασσα· ἐφαίνουνταν σὰν κουρασμένη, σὰ μετανοιωμένη γιὰ τὴν ἀγριάδα της τὴν προτητερινή· σὰν σκιὲς φανταστικὲς ἐπρόβαλλαν τὰ Νησιὰ κάθε λίγο διάστημα, σὰ νὰ παίζαν μὲ τὸ κῦμα τὸ ἐλαφρὸ ποῦ ἐκυλοῦσε μὲ ἀσύλληπτη χάρη στοὺς ἀπότομους βράχους καὶ στὴν ἤρεμη ἀμμουδιά. Δελφίνια παιγνιδιάρικα ἐπηδοῦσαν ἀπάνω στὴν ἐπιφάνεια.

Μέσα στὸ ὄνειρό του τὸ παιδίστικο, μόλις ἄρχισε χωρὶς συναίσθηση νὰ ἀνοίγῃ πάλι τὰ πηγαδάκια, μιὰ φωνὴ γλυκειὰ μελῳδικὴ σὰν ἀπὸ βάθος ἄρθαστο τοῦ σφύριξε μέσα στὸ αὐτί του :

— Θάλασσα, θαλασσινός.

Μπάρκο τρικάταρτο, μὲ ὁλόασπρη κοκκῶνα στὴν πλώρη καὶ μὲ τορναρισμένη πρύμνη ἐφουντάρισε μέσα στὸ λιμάνι τοῦ Νησιοῦ.

Ἦταν γιὰ ταξεῖδι μεγάλο, ἦταν γιὰ θάλασσα ἀτέλειωτη κ' ἦρθε στὸ Νησὶ γιὰ νὰ κάμῃ προμήθεια καὶ τὴν ἄλλη αὐγὴ μόλις ἀλλάξῃ ἡ νύκτα νὰ κάμῃ πανιά.

Ἡ φωνὴ ἡ κρυφὴ ἡ γλυκειὰ ποῦ τὸν ἐνανούρισε ἀπὸ τόσον καιρό, τώρα τὸν σπρώχνει, τὸν βιάζει, ὅλη τὴ νύκτα ἀντηχεῖ στὸ κεφάλι του καὶ τοῦ φωνάζει :

— Θάλασσα, θαλασσινός.

Τὸ ὄνειρο τώρα ἔγεινε πάθος, μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ἐπλημμύρισε μιὰ ὁρμὴ ἀκράτητη· θέλει τὴ θάλασσα, γιατὶ δὲν ξεύρει τὶς φουρτοῦνές της, θέλει νὰ γίνῃ θαλασσινὸς γιατὶ δὲ ξέρει τὰ βάσανα τῆς δουλειᾶς αὐτῆς.

Τὸ μπάρκο σηκώνει τὴν ἄγκυρα, ὁ φλόκος ἀνοίχτηκε γιὰ τὴ βόλτα, οἱ ναῦτες εἶνε στὰ πινὰ ἀνεβασμένοι κ' ἑτοιμάζουν τὰ πανιά, ὅλα ἀπάνω κάτω ζοῦν καὶ κινοῦνται.

Τὸ μπάρκο ξεκίνησε, πρῖμος ὁλόπριμος ὁ καιρὸς τὸ σπρώχνει καὶ πετᾷ περήφανο τὸ ὄμορφο καράβι. Ὁ καπετάνιος κυττάζει μὲ πόνο τὴ στεριά, μὲ βλέμμα ποῦ φανερώνει ὅλη τὴ λαχτάρα ποῦ ἔχει ὁ θαλασσινὸς γιὰ νὰ πατήσῃ τὸ πόδι του στὴ γῆ. Ἕνα μικρὸ παιδὶ κυττάζει μὲ πόθο ἀνέκφραστο τὸ πέλαγος, ἀναπνέει δυνατά, ὅλο χαρὰ καὶ ὅλο χάρη.

— Τί κυττᾷς αὐτοῦ ; τοῦ λέει ὁ καπετάνιος.

— Τὸ πέλαγος.

— Γιατί μπῆκες μέσα ;

— Θέλω τὴ θάλασσα.

— Τί τὴ θέλεις ;

— Θαλασσινὸς θὰ γείνω.

Εἶπε τὸ μικρὸ παιδί, ἐν ᾧ ὁ καπετάνιος ἔρριξε ἄλλη μιὰ ματιὰ στὴ στεριὰ γιὰ τελευταία φορὰ καὶ ὕστερα, σὰν βυθισμένος σὲ παλιὰ ἀνάμνηση, ἐπλησίασε τὸ μικρὸ παιδὶ ποῦ ἤθελε νὰ γείνῃ θαλασσινός. Πόσο ἔμοιαζεν ἡ ἱστορία του μὲ τὴ δική του. . . .

— Ξέρεις τί θὰ πῇ θάλασσα ;

— Ξέρω, εἶπε τὸ μικρό, κι' ἄρχισε νὰ χορεύῃ μέσα στὸ καράβι, ποῦ καμαρωτὸ ἔσχιζε τὰ νερὰ σὰν δελφῖνι ἀπὸ τὸ στρωτὸ τὸν κατάπριμο καιρὸ ποῦ τὸ ἐβοηθοῦσε.

— Καὶ σένα ἡ μοῖρά σου σὰν τὴ δική μας εἶνε, κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ σὲ σώσῃ, ἡ θάλασσα θὰ σὲ φάῃ, εἶπε ἕνας γέρος θαλασσινός.

*

Παίζει ψηλὰ στὰ πανιά, ὕστερ' ἀπὸ χρόνια, τὸ παιδί. Κτυπᾷ μὲ ὁρμὴ τὸ πανὶ τὸ θαλασσοβρεγμένο πρόσωπό του· σφυρᾷ ὁ ἀέρας μέσ' σταυτιά του κι' αὐτὸς πιασμένος ἀπάνω στὸ κατάρτι ἀνάμεσα στὸν σκοτεινιασμένο οὐρανὸ καὶ στὴ λυσσασμένη τὴ θάλασσα :

— Ὤ ! τί ὡραῖα παίζω μ' αὐτά, λέγει μὲ πικρὸ χαμόγελο.

Στὴν πλωριὰ κάμαρη ξαπλωμένος μὲ τὶς νιτσιράδες ντυμένος, προσπαθεῖ ν' ἀποκοιμηθῇ, μὰ τὸ ἄγριο κῦμα πετᾷ ψηλὰ τὸ καράβι καὶ ὕστερα τὸ ρίχνει μέσ' στὰ τάρταρα· φουρτοῦνα μαύρη τὸν δέρνει ὅλη μέρα κι' ὅλη νύκτα, μήτε στιγμὴ γιὰ ὕπνο δὲν τοῦ ἀφίνει.

— Ὤ ! τί ὡραία κούνια, ἔλεγε σὲ κάθε κῦμα ποῦ κτυποῦσε τὰ πλευρὰ τοῦ καραβιοῦ.

Μὲ χέρια παγωμένα ἀπὸ τὸ ἀγιάζι τῆς νύκτας καὶ τῆς θάλασσας, τυλίγει καὶ ξετυλίγει σχοινιὰ ἀκατάπαυστα, χωρὶς νὰ μιλῇ, χωρὶς νὰ βλέπῃ γύρω του τίποτα ποῦ νὰ τοῦ θυμίζῃ πῶς ὑπάρχει στὴ ζωή.

— Ὤ ! τί ὡραία ἀποθήκη ποῦ βρῆκα γιὰ τὰ παιγνίδια μου. . . .

*

Ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ καταρτιοῦ πιασμένος, ἀνοίγει τὸ πανί, γύρω του θάλασσα μόνο φαίνεται· τίποτα δὲν κρύβεται ἀπὸ τὸ μάτι του, σχίζει τὴ θάλασσα καὶ προχωρεῖ κι' αὐτὸς μὲ παράπονο :

— Νὰ ὁ θρόνος μου νὰ κι' ὁ κόσμος ποῦ μὲ δείχνει μὲ τὸ δάχτυλο.

Τὰ κύματα ἀγριεμένα τὸν κτυποῦν, κι' αὐτὸς προχωρεῖ ἀδιάκοπα καὶ στὸ δρόμο ποῦ σχίζει, ἀντὶ παιγνίδι βρίσκει βάσανο, ἀντὶ γιὰ ζωὴ συναντᾷ τὸ θάνατο κάθε στιγμὴ καὶ παλεύει μαζί του καὶ τὸν νικᾷ γιὰ νὰ βασανισθῇ περισσότερο· ἕνα ξερὸ ψωμὶ βουτηγμένο στὸν ἱδρῶτά του καὶ στὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του τρώει νύκτα μέρα καὶ θυμᾶται τὰ πηγαδάκια ποῦ ἄνοιγε στὴν ἀμμουδιὰ καὶ τὸ ἥσυχο σπιτάκι του μὲ τὸ φαὶ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μητέρας του.

Τώρα. . . θάλασσα ἀπὸ παντοῦ.

Περνοῦνε χρόνια· ἐγνώρισε τοὺς βράχους ποὺβλεπε μικρὸς ἀπὸ τὴν ἀμμουδιὰ τοῦ Νησιοῦ του· ἐγνώρισε τῆς θάλασσας τὴν ἁρμύρα καὶ τῶν ἀνέμων τὸ σφύριγμα. Ἐμέτρησε τὸ πλάτος τῆς θάλασσας ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλην. Εἶδε τὴ θάλασσα χαρούμενη, παιγνιδιάρα, ἥσυχη, τὴν εἶδε ὅμως καὶ κατάμαυρη ὀχιὰ νὰ ὀρθώνεται καὶ νὰ ζητᾷ νὰ τὸν παρασύρῃ στὰ σκοτεινὰ παλάτια της, βαθειὰ στὸ βυθό της.

Τώρα κάθε ἀφρὸς ποῦ σκορπιέται μέσα στὸ καράβι, κάθε κτύπημα ποῦ κάνει τὸ κῦμα μὲ ὁρμὴ ἀπάνω στὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου, κάθε κατρακύλισμα τοῦ καραβιοῦ καὶ κάθε τρίξιμο παραπονιάρικο στὸν κουραστικὸ δρόμο του τοῦ λέει μὲ φρικτὴ εἰρωνεία βαθειὰ στὸ φοβισμένο αὐτί του :

— Θάλασσα, θαλασσινός ! . . .

Γελᾷ μοναχός του γιὰ τὸ πάθημά του καὶ παρηγορεῖ τὴ λύπη του ὅταν ἀκούῃ ἀπὸ τοὺς συντρόφους του πῶς κι' αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἴδια ἱστορία, πῶς κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τύχη εὑρέθηκαν κλεισμένοι μέσα στοῦ καραβιοῦ τὸ παρακύλημα καὶ στῆς θάλασσας τὰ φαρμακωμένα φιλήματα.

Διαβαίνουν χρόνια βιαστικὰ βιαστικά, τὸ μάτι τοῦ θαλασσινοῦ κουρασμένο πιὰ ἀπὸ τῆς θάλασσας τὴ ζωή, ζητᾷ μὲ νοσταλγία μιὰ στεριὰ γιὰ νὰ ξαποστάσῃ, κυττάζει τὴ στεριὰ μὲ πόθο, καὶ παρατηρεῖ τὰ καινούργια θύματα τῆς γόησσας μὲ συμπάθεια καὶ μὲ εἰρωνεία, καὶ θυμᾶται τὸν καπετάνιο του τὸν πρῶτο ποῦ τοῦ εἶπε :

— Ξέρεις τί θὰ πῇ θάλασσα ;

Καὶ ἐρωτᾷ τοὺς νιοὺς ποῦ βλέπει στὸ καράβι τὴν ἴδια ἐρώτηση. . . .

*

Μὲ μανία ἕνα γεροντάκι κάτασπρο καμπουριασμένο, ἀνοίγει πηγαδάκια κάτω στὴν ἀμμουδιὰ τοῦ Νησιοῦ. Λίγοι θυμοῦνται πῶς εἶνε κι' αὐτὸς γεννημένος στὴν ἴδια γῆ μ' αὐτούς. Σὲ κανένα δὲ δίνει γνωριμία.

Σκάβει κι' ἀνοίγει πηγαδάκια, γιὰ νὰ θυμηθῇ ὅ,τι ἔκανε στὰ παιδίστικά του, γιὰ νὰ κάμῃ ὅ,τι ἐπόθησε στὴ θαλασσινὴ ζωή του. . .

Τώρα τῆς θάλασσας ἡ ἔκταση δὲν τὸν συγκινεῖ, τώρα μοναχὸς καθὼς εἶνε στὸν κόσμο γέρνει καὶ φιλεῖ μὲ πόθο τὴ γῆ.

— Ὁ γέρος ποῦσκαβε τὰ πηγαδάκια πέθανε.

Ἐβγῆκε μιὰ αὐγὴ στὸ χωριὸ αὐτὸς ὁ λόγος κ' ἔτρεξαν ὅλοι νὰ τοῦ κάμουν τὴ θανή.

*

Τάφο δὲν ἔσκαψαν, γιατὶ τὸν εἶχε σκάψῃ μόνος του στὴν ἀμμουδιά.

Ἀκούει τώρα στὸν τάφο του βαθειὰ τοὺς νιοὺς ποῦ θένε νὰ γείνουν θαλασσινοὶ καὶ πονεῖ γιὰ τὴν τύχη ποῦ τοὺς περιμένει.

Ὀκτώβριος 1901.

ΑΓΓΕΛΟΣ Α. ΚΟΣΜΗΣ

ΓΝΩΜΑΙ

ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Ἡ ταπεινοτέρα οἰκία, ὅπου βασιλεύει γυνὴ ἐνάρετος, οἰκονόμος, εὐπρεπὴς καὶ ψαιδρά, δύναται νὰ γείνῃ ἑστία εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς· ἡ τοιαύτη οἰκία καθίσταται τὸ κέντρον ἱερῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν.

Σμάιλς

Μὴ σπεύδετε ποτέ· ἡ φύσις ποτὲ δὲν σπεύδει. Σπεῦδε βραδέως, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Πρὸ παντὸς δὲ μὴ σπεύδετε προκειμένου νὰ συγκρουσθῆτε πρὸς ἄλλους. Πρῶτον σκεφθῆτε καὶ ἔπειτα ἀναμείνατε ἐπὶ μικρὸν πρὶν ἢ ἐνεργήσητε.

Τζὼν Δούμπωκ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Χάρτινον μαντήλιον.

Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι ὑγιεινολόγοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἐκ λινοῦ ἢ βαμβακεροῦ ὑφάσματος μαντηλίων διὰ χαρτίνων. Τοιαῦτα δύνανται νὰ κατασκευασθοῦν ἐκ χάρτου λεπτοτάτου μεταξοειδοῦς, ποικιλόχρωμα καὶ στερεά. Ἡ τιμὴ αὐτῶν θὰ εἶνε ἐλαχίστη, θ' ἀπορρίπτωνται δέ, φυσικῷ τῷ λόγῳ, εὐθὺς ὡς γείνῃ χρῆσις αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως θὰ λείψουν τὰ ἐξ ὑφάσματος μαντήλια, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἑστίαι παντοδαπῶν μολυσμάτων καὶ παράγοντες φυματιώσεως, διφθερίτιδος, ὀφθαλμίας καὶ ἄλλων νοσημάτων.

Διδάκτωρ παράφρων.

Ἐκ Βιέννης ἐτηλεγραφήθη εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας μοναδικὸν γεγονὸς εἰς τὰ πανεπιστημιακὰ χρονικά, τὸ ὁποῖον συνέβη πρὸ ἡμερῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βουδαπέστης. Εἷς ἀνεγνωρισμένος παράφρων, τρόφιμος τοῦ φρενοκομείου, ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Πανεπιστημίου συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ ἕνα φύλακα τοῦ φρενοκομείου καὶ ἐζήτησε νὰ δώσῃ ἐξετάσεις. Ἀπήντησεν ἐπιτυχέστατα εἰς ὅλα τὰ ζητήματα καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ καθηγητοῦ, ὡδηγήθη πάλιν εἰς τὸ φρενοκομεῖον.

Κῶδιξ καπνίσματος.

Ἀποφεύγετε τὸν ὑγρὸν καπνόν.

Μὴ καπνίζετε οὔτε νηστικοὶ οὔτε εὐθὺς μετὰ τὸ φαγητόν.

Μεταχειρίζεσθε πίπαν.

Ὅταν καπνίζετε σιγάρον χωρὶς πίπαν, ῥίπτετε τὸ τελευταῖον τέταρτον ἀκάπνιστον.

Ἀπροσδόκητοι ἐχθροί.

Τὸ ἐξῆς παράδοξον ἐπεισόδιον τοῦ πολέμου τοῦ Τρανσβάλ διηγοῦνται αἱ ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες: Νύκτα τινὰ βρεττανικὸν σύνταγμα ἔφθασε, κατόπιν μακρᾶς ὁδοιπορίας, εἰς θέσιν μικρὸν ἀπέχουσαν ἀπὸ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ τοποθετηθῇ τηλεβόλον. Ἡ πορεία ἦτο μακρὰ καὶ τὸ ἔδαφος ἀνώμαλον, οἱ δὲ ἄνδρες ἐφαίνοντο καταβεβλημένοι. Ὁ ἀρχηγὸς ἔδωκε διαταγὴν νὰ σταθμεύσωσιν ἐκεῖ τὴν νύκτα, λέγων εἰς τοὺς ἄνδρας του ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε ἕτοιμοι ἵνα τοποθετήσουν τὸ τηλεβόλον ἐπὶ τῆς θέσεως τὴν αὐγήν. Εὐθὺς ὡς ἡ σάλπιγξ ἐσήμανε, τὰ φῶτα ἐσβέσθησαν καὶ ἄκρα σιγὴ ἐβασίλευεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐκτὸς τοῦ ὑποκώφου κρότου τῶν ὑποδημάτων τοῦ περιπολοῦντος σκοποῦ.

Οὗτος ἐσταμάτησεν αἴφνης καὶ ἠκροάσθη. Διέκρινε ψιθυρισμοὺς ἐπὶ τοῦ ὑψώματος. Ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν προσεκτικῶς ἤκουσεν, ὁ σκοπὸς διῆλθε τὸ στρατόπεδον καὶ φθάσας εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἀρχηγοῦ ἐδήλωσεν αὐτῷ ὅτι Βόερς ἦσαν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος.

— Μωρία! εἶπεν· εἶνε ἀδύνατον.

— Αὐτοί εἶνε, εἶπεν ὁ στρατιώτης· ἐὰν ἐξέλθετε, θὰ τοὺς ἀκούσετε ὁμιλοῦντας.

Τὸν ἠκολούθησεν· ἀνελθὼν δὲ ἡσύχως τὸ στρατόπεδον καὶ φθάσας εἰς τὴν θέσιν τοῦ σκοποῦ ἐστάθη καὶ ἠκροάσθη. Ἠκούοντο οἱ αὐτοὶ εὐκρινεῖς ψιθυρισμοί.

— Καλά, εἶπε· πρέπει ὁ λόφος νὰ καταληφθῇ ἀπόψε.

Οἱ στρατιῶται ἠγέρθησαν, ἡσύχως ἐνεδύθησαν καὶ ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἔφοδον. Ἡ νὺξ ἦτο πολὺ σκοτεινή, ἀλλὰ ἠδύναντο νὰ διακρίνωσι τὸ ὕψωμα καὶ διηυθύνθησαν πρὸς αὐτό. Ἐνῷ ἐπλησίαζον ἤκουον ζωηροτέρους τοὺς ψιθυρισμοὺς καὶ διέκρινον ἀμυδρῶς κινήσεις τινὰς ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ ὑψώματος, ἀλλὰ ἐπῆλθεν εὐθὺς σιγὴ ὅταν ἤρχισαν νὰ ἀνέρχωνται τοὺς πρόποδας τοῦ ὑψώματος.

Οὐδεὶς θόρυβος προήρχετο τώρα ἐκ τοῦ ὑψώματος, ὅτε αἴφνης δυνατὸς κρότος ἠκούσθη. Μέγας λίθος κατήρχετο κυλιόμενος ἀπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ βράχου. Οἱ Ἄγγλοι μόλις ἠδυνήθησαν νὰ συνέλθωσιν ἐκ τῆς ἐκπλήξεώς των, ὅτε καὶ δεύτερος καὶ τρίτος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὡς βροχὴ κατήρχοντο.

— Δὲν ἔχουν πολεμεφόδια, ἐκραύγασεν ὁ ἀρχηγός. Ἐμπρὸς παιδιά. Πάντες ὥρμησαν πρὸς τὸν λόφον. Ἀπήντησαν ἐχθροὺς ὁρμητικῶς κατερχομένους. Δὲν ἦσαν ὅμως Βόερς, ἀλλὰ πελώριοι πίθηκοι!

Κατήρχοντο κατὰ ἑκατοντάδας τρέχοντες, κραυγάζοντες μανιωδῶς καὶ προσκρούοντες κατὰ στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν, οἵτινες τοὺς ἔβλεπον κατάπληκτοι.

Παῦσις τοῦ πυρὸς διετάχθη ἀμέσως ἐκ φόβου μὴ ἐκεῖ πλησίον εὑρισκόμενοι οἱ Βόερς εἰδοποιηθῶσι περὶ τῆς παρουσίας στρατοῦ. Οὕτως οἱ πίθηκοι ἀπῆλθον ἐλεύθεροι καὶ οἱ ἄνδρες ἐγέλασαν, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ διέλθωσι τὴν νύκτα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψώματος.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Ἡ διφθερῖτις τῶν ὀρνίθων.

Μία ἀπὸ τὰς καταστρεπτικὰς ἀσθενείας τῶν ὀρνίθων εἶνε καὶ ἡ διφθερῖτις. Πρὸς θεραπείαν αὐτῆς ἤρχισαν οἱ ὀρνιθοτρόφοι νὰ μεταχειρίζωνται ἐπιτυχῶς τὸ πετρέλαιον ὡς ἑξῆς: βαπτίζουν ἓν πτερὸν εἰς τὸ πετρέλαιον καὶ ἀλείφουν τὸ ῥάμφος τῆς ἀσθενοῦς ὄρνιθος, ἀποθέτουν δὲ συγχρόνως καὶ ἀνὰ μίαν σταγόνα εἰς τοὺς ῥώθωνας. Μία μόνη ἐπίχρισις ἀρκεῖ. Ἀλλὰ πρὸς πληρεστέραν θεραπείαν δύναταί τις νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ δύο ἡμέρας κατὰ συνέχειαν.

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,, — 3082